

Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ»

Ο εσωτερικός έλεγχος των επιχειρήσεων. Θεωρητική και ερευνητική προσέγγιση.

Διπλωματική Εργασία
που υποβλήθηκε στο Τμήμα Λογιστικής του Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ
ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Λογιστική και Ελεγκτική
από τον
Μόκα Εμμανουήλ

Ηράκλειο
Φεβρουάριος 2013

«Ο μεταπτυχιακός φοιτητής που εκπόνησε την παρούσα διπλωματική εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στη βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη-εμπορικός, μη-κερδοσκοπικός, αλλά εκπαιδευτικός και ερευνητικός), της φύσης του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες κ.λ.π), του ποσοστού και της σημαντικότητας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με όλο το κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών αυτής στην αγορά ή την γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου».

«Η παρούσα διπλωματική εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την τριμελή εξεταστική επιτροπή η οποία ορίστηκε από την ΓΣΕΣ του Τμήματος Λογιστικής του Τ.Ε.Ι. Κρήτης, σύμφωνα με το νόμο και τον εγκεκριμένο Οδηγό Σπουδών του ΠΜΣ «Λογιστική και Ελεγκτική». Τα μέλη της Επιτροπής ήταν:

- Χαρίσης Χ. (Επιβλέπων)*
- Ιατρίδης Γ. (Μέλος)*
- Σώρρος Ι. (Μέλος)*

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Τμήμα Λογιστικής του Τ.Ε.Ι. Κρήτης δεν υποδουλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα».

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Την τρέχουσα περίοδο, οι επιχειρήσεις έρχονται αντιμέτωπες με προκλήσεις αλλά και με ευκαιρίες, καθώς η παγκόσμια οικονομία δέχεται τις συνέπειες της οικονομικής ύφεσης. Σταδιακά, έχουν αρχίσει να μπαίνουν πλέον οι βάσεις για ένα πιο σταθερό και ασφαλές χρηματοπιστωτικό σύστημα που θα διασφαλίζει βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη.

Όμως, εκτός από την αναμόρφωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, είναι απολύτως αναγκαίο για τις επιχειρήσεις να προχωρήσουν σε αναδιοργάνωση του τρόπου λειτουργίας τους ώστε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα τις προκλήσεις στο ευρύτερο επιχειρηματικό περιβάλλον, όπως αυτό διαμορφώνεται με τις αλλαγές που συντελούνται λόγω της ύφεσης. Σε κάθε περίπτωση, είναι αναγκαίο να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο λειτουργίας σε κάθε επιχείρηση το οποίο θα βασίζεται στις αρχές και στις βέλτιστες πρακτικές της εταιρικής διακυβέρνησης.

Ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια λειτουργία που δύναται να συμβάλλει ουσιαστικά στην αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων και κατ' επέκταση στη βέλτιστη εταιρική διακυβέρνηση. Η βελτίωση των δομών της εταιρικής διακυβέρνησης μέσω της εφαρμογής διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου αυξάνει την ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης, δημιουργεί πρόσθετο πλούτο για τους μετόχους, προσθέτει αξία στις λειτουργίες της εταιρείας και μακροπρόθεσμα μεγιστοποιεί την απόδοση και την κερδοφορία της.

Είναι γεγονός ότι η οικονομία κάνει κύκλους, ανά περιόδους έχουμε ύφεση η οποία στη συνέχεια ακολουθείται από ανάκαμψη. Ο εσωτερικός ελεγκτής οφείλει να αντιλαμβάνεται έγκαιρα τις αλλαγές που πραγματοποιούνται στο επιχειρησιακό περιβάλλον, να προετοιμάζει την εταιρεία για την αντιμετώπιση των προκλήσεων, να φροντίζει για τη συνεχή εξέλιξη του επαγγέλματος και να ανταποκρίνεται πλήρως στις προσδοκίες της διοίκησης.

Ο σκοπός της παρούσας διπλωματική εργασίας είναι η ανάδειξη της σημασίας και της σημαντικότητας του εσωτερικού ελέγχου. Η εργασία αποτελείται από επτά κεφάλαια μέσα από τα οποία γίνεται θεωρητική και ερευνητική προσέγγιση του εσωτερικού

ελέγχου. Αναλυτικότερα, στα κεφάλαια 1 και 2 γίνεται ανάλυση και παρουσίαση της θεωρίας του εσωτερικού ελέγχου και των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου. Στο κεφάλαιο 3 παρουσιάζεται το πλαίσιο εσωτερικού ελέγχου COSO. Γίνεται αναφορά στις συνιστώσες από τις οποίες αποτελείται ο εσωτερικός έλεγχος καθώς και στην αποτελεσματικότητα του ελέγχου. Στο κεφάλαιο 4 αναλύεται η αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου από εξωτερικούς ελεγκτές, η επάρκεια της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών και οι απαιτήσεις των εξωτερικών ελεγκτών και γενικά το πλαίσιο συνεργασίας τους.

Στη συνέχεια, στο κεφάλαιο 5, γίνεται επισκόπηση της βιβλιογραφίας. Η επισκόπηση επικεντρώνεται σε τρεις άξονες: οι αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου, ο έλεγχος και η αξιοπιστία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και οι αντιδράσεις της αγοράς στις εκθέσεις ελέγχου. Παρουσιάζονται έρευνες που έχουν γίνει την τελευταία δεκαετία και επίσης γίνεται κατηγοριοποίηση τους.

Το κεφάλαιο 6 περιλαμβάνει την ερευνητική προσέγγιση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, γίνεται διερεύνηση για την ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ των παρατηρήσεων των εξωτερικών ελεγκτών επί θεμάτων εσωτερικού ελέγχου με την μεταβολή των τιμών των μετοχών. Ελέγχεται δηλαδή η αρνητική αντίδραση των επενδυτών όταν δημοσιεύονται εκθέσεις ελέγχου με παρατηρήσεις. Τέλος, στο κεφάλαιο 7, συνοψίζονται τα αποτελέσματα τόσο της βιβλιογραφικής επισκόπησης όσο και της ερευνητικής και γίνονται προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τα πρόσωπα που συνέβαλλαν στην ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας. Καταρχάς, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, τον κύριο Χ. Χαρίση, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε τόσο κατά την ανάθεση της εργασίας, όσο και για την καθοδήγηση και την άψογη συνεργασία που είχαμε όλο αυτό το διάστημα.

Ένα ιδιαίτερο ευχαριστώ οφείλω και στα άλλα δύο μέλη της τριμελούς επιτροπής, τον κύριο Γ. Ιατρίδη και κύριο Ι. Σώρρο. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Προϊστάμενο του Τμήματος Λογιστικής & Διευθυντή του Π.Μ.Σ. Αναπλ. Καθηγητή Θ.Β. Σταματόπουλο, καθώς και τον Επίκ. Καθηγητή Σ. Αρβανίτη, οι οποίοι με το προσωπικό τους ενδιαφέρον, τις υποδείξεις και τις κατευθύνσεις τους με βοήθησαν να ξεπεράσω τις δυσκολίες της συγγραφής της εργασίας.

*"Δε μπορείς να ανακαλύψεις νέους
ωκεανούς αν δεν έχεις το κουράγιο να
χάσεις την ακτή από τα μάτια σου"*

Πλάτωνας

Αφιερώνεται στο γιο μου, Νικόλαο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	3
1.1 Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ.....	3
1.2 Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΗ ΕΛΛΑΔΑ.....	3
1.3 ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	5
1.4 ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	7
1.5 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	8
1.6 ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ (CODE OF ETHICS).....	9
1.7 ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	11
1.8 ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	13
1.9 ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	15
1.10 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	19
2.1 ΈΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ... ..	19
2.2 ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ..	21
2.3 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	23
2.4 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	26
2.5 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΝΟΣ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	27
2.5.1 ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ.....	28
2.5.2 ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗΣ, ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΥΘΥΝΩΝ.	29
2.5.3 ΚΑΛΟΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	31
2.5.4 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ.....	33

2.5.5 ΎΠΑΡΞΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ.....	33
2.6 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ C.O.S.O.....	35
3.1 ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ C.O.S.O.	35
3.2 ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	36
3.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	39
4.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΠΟ ΟΡΚΩΤΟ ΕΛΕΓΚΤΗ.....	39
4.2 ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΡΟΤΥΠΟ ΕΛΕΓΧΟΥ 610	39
4.3 ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ.....	40
4.4 ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ	41
4.5 ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	42
4.6 ΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΗ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΣΤΗ ΦΥΣΗ, ΤΟ ΧΡΟΝΟ Η ΤΗΝ ΕΚΤΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ.....	43
4.7 ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	46
5.1 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	46
5.2 Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ Η ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ	47
5.3 ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ	50
5.4 ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΤΩΝ	53

5.4.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ	53
5.4.2 Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΤΩΝ	54
5.5 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ	54
5.5.1 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΜΙΚΡΟΥ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΟΣ (SHORT-WINDOW EVENT)	56
5.5.2 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΟΣ (LONG-WINDOW EVENT)	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	59
6.1 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ - ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ	59
6.2 ΔΕΔΟΜΕΝΑ – ΕΠΙΛΟΓΗ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ.....	60
6.3 ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	61
6.4 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	61
6.5 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ.....	63
6.5.1 ΕΛΕΓΧΟΣ χ^2	63
6.5.2 ΔΙΩΝΥΜΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΠΑΛΙΝΔΡΟΜΗΣΗ	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	68
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	71
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	71
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΚΟΜΒΟΙ.....	76

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Ερευνητικές προσεγγίσεις για την επίδραση των εκθέσεων ελέγχου στις τιμές των μετοχών.	53
Πίνακας 2. Επιλογή διαστήματος για μελέτη της επίδρασης των παρατηρήσεων των οικονομικών καταστάσεων.....	55
Πίνακας 3. Περιγραφή μεταβλητών	61
Πίνακας 4. Έλεγχος X^2 για την μεταβλητή Weakness.....	64
Πίνακας 5. Έλεγχος X^2 για την μεταβλητή Big4.	64
Πίνακας 6. Οι μεταβλητές στην εξίσωση	65
Πίνακας 7. Ταξινόμηση παρατηρούμενων και προβλεπόμενων τιμών.....	67
Πίνακας 8. Έλεγχος των Hosmer and Lemeshow	67

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1. Οι συνιστώσες του πλαισίου εσωτερικού ελέγχου COSO.....	36
Σχήμα 2. Κατανομή δείγματος σύμφωνα με τη γνώμη του ελεγκτή.....	60
Σχήμα 3. Κατανομή δείγματος σύμφωνα με τον κλάδο.....	60

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η σωστή εφαρμογή διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου αυξάνει την ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης, δημιουργεί πρόσθετο πλούτο για τους μετόχους, προσθέτει αξία στις λειτουργίες της εταιρείας και μακροπρόθεσμα μεγιστοποιεί την απόδοση και την κερδοφορία της. Οι επενδυτές βασίζονται στις εκθέσεις των ελεγκτών για τη λήψη αποφάσεων καθώς οι εκθέσεις ελέγχου αποτελούν το μέσο επικοινωνίας μεταξύ των ελεγκτών και των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων. Η ύπαρξη παρατηρήσεων για τις λειτουργίες του εσωτερικού ελέγχου μπορεί να δημιουργήσει αρνητική εντύπωση στους επενδυτές και να χάσουν την εμπιστοσύνη τους για την επιχείρηση. Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να εξετάσει τη συσχέτιση μεταξύ της δημοσίευσης εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις που αφορούν τον εσωτερικό έλεγχο και της μεταβολής των τιμών των μετοχών. Πιο συγκεκριμένα, έγινε μελέτη για 74 επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται στην Μεγάλη Βρετανία για το έτος 2011. Για την διερεύνηση της συσχέτισης, χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος X² και η διωνυμική λογιστική παλινδρόμηση. Ως εξαρτημένη μεταβλητή χρησιμοποιήθηκε η μεταβολή της τιμής της μετοχής και ως ανεξάρτητες η ύπαρξη παρατηρήσεων στις εκθέσεις ελέγχου καθώς και αν ο έλεγχος έγινε από Big4 ελεγκτική εταιρεία. Το χρονικό διάστημα που επιλέχθηκε για τον έλεγχο της επίδρασης είναι 10 ημέρες, 5 ημέρες πριν την δημοσίευση των εκθέσεων ελέγχου και 5 ημέρες μετά. Τα αποτελέσματα επαληθεύουν το γεγονός ότι η δημοσίευση εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις, επιδρά αρνητικά στο επενδυτικό κοινό και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την πτώση της τιμής της μετοχής. Συγκεκριμένα, η μελέτη έδειξε ότι η πιθανότητα μία επιχείρηση να έχει πτώση στην τιμή της μετοχής της είναι σημαντικά μεγαλύτερη στην περίπτωση που έχει παρατηρήσεις παρά όταν δεν έχει. Αντίθετα, δεν διαπιστώθηκε καμία συσχέτιση μεταξύ της αντίδρασης της αγοράς από το αν ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων πραγματοποιήθηκε από Big4 ελεγκτική εταιρεία.

Λέξεις κλειδιά: Εσωτερικός έλεγχος, αδυναμίες εσωτερικού ελέγχου, εκθέσεις ορκωτών ελεγκτών, αντιδράσεις της αγοράς

ABSTRACT

Proper implementation of internal control procedures increases the competitiveness, creates additional wealth for shareholders, adds value to the operations of the company and maximizes long term performance and profitability. Investors rely on auditors' reports for decision making while the reports are the means of communication between auditors and users of financial statements. Failures of internal control can create negative impressions on investors and lead them to lose confidence in the company. This paper aims to examine the correlation between qualified audit reports and stock market reactions. Specifically, we studied 74 companies operating in the UK within the year 2011. We used chi-square tests and binary logistic regression in order to examine the correlation. Stock price constitutes dependent variable, whereas disclosures of internal control weaknesses and big four auditors comprise the control variables. The period chosen to examine the effects was 10 days, 5 days prior and 5 days after the disclosure of internal control weaknesses. Results of the study indicate that the disclosure of internal control weaknesses creates a negative impact on stock market and can lead to a stock price drop after the announcement day. Moreover, the study indicated that the probability for a firm to have a stock price drop is significantly larger when auditor's report contains information about internal control failures. Instead, no correlation was found between stock market reactions and whether the audit of financial statements conducted by big four auditor.

Keywords: Internal auditing, internal control weaknesses, auditor's reports, market reactions.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σημερινή εποχή, η Ελεγκτική δεν καλύπτει μόνο τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων αλλά διασφαλίζει τις βασικές αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης με τον εσωτερικό έλεγχο. Η εταιρική διακυβέρνηση είναι το συνολικό σύστημα δικαιωμάτων, διαδικασιών και ελέγχων, που έχουν καθιερωθεί εσωτερικά και εξωτερικά ως προς τη διοίκηση της εταιρείας, με στόχο την προστασία των συμφερόντων όλων των παραγόντων που αναμειγνύονται στην εταιρική δραστηριότητα (Μούζουλας, 2003). Κύριος στόχος της εταιρικής διακυβέρνησης είναι η ύπαρξη ενός συνόλου δομών και συστημάτων στην επιχείρηση που θα επιτρέπουν την οργάνωση και παρακολούθηση της λειτουργίας της με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζονται τα συμφέροντα της επιχείρησης, και η διαφάνεια στις διαδικασίες (Johnson et al., 2008).

Η αξιοπιστία, η διαφάνεια καθώς και η εναρμόνιση με τις αρχές είναι στοιχεία που περιγράφουν τους στόχους του εσωτερικού ελέγχου στον οποίο στηρίζεται το σύστημα της εταιρικής διακυβέρνησης. Ο εσωτερικός έλεγχος αξιολογεί και καταγράφει τις εσωτερικές διαδικασίες, επισημαίνει αδυναμίες και αποκλίσεις που εμφανίζονται, παρέχει συμβουλές και προτείνει προσαρμογές. Ουσιαστικά, ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί ένα μηχανισμό επιτήρησης της εφαρμογής των αρχών της εταιρικής διακυβέρνησης, συμβάλλοντας κατά ένα μεγάλο ποσοστό στην προστασία της εταιρείας και στη διασφάλιση των συμφερόντων των μετόχων της.

Οι διοικήσεις, προκειμένου να θωρακίσουν τις επιχειρήσεις από ζημιογόνες ενέργειες και συμπεριφορές αλλά και από κάθε είδους απειλή, που θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στα επιχειρησιακά τους συμφέροντα, υιοθετούν και αναπτύσσουν κατάλληλα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου. Τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου σχεδιάζονται και αναπτύσσονται κατάλληλα, προκειμένου να προστατέψουν τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης, να διασφαλίσουν την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των δραστηριοτήτων της, να ελέγξουν την αξιοπιστία των στοιχείων που παρουσιάζονται στις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις και να ενθαρρύνουν την τήρηση των επιχειρησιακών πολιτικών της.

Η αποκάλυψη οικονομικών σκανδάλων, στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας, προκάλεσαν αρνητικό αντίκτυπο στις ίδιες τις επιχειρήσεις αλλά κυρίως επηρέασαν και την εμπιστοσύνη του επενδυτικού κοινού. Τα προβλήματα αυτά οδήγησαν στην επιβολή αυστηρότερου νομοθετικού πλαισίου για τις επιχειρήσεις και δόθηκε μεγάλη έμφαση στον έλεγχο της αποτελεσματικότητας των σημείων ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων (Chambers, 2010).

Στη συνέχεια ήρθε η οικονομική κρίση, η οποία οδήγησε στην αναθεώρηση του ρόλου του εσωτερικού ελέγχου στην εταιρεία. Η κατάρρευση χρηματοοικονομικών κολοσσών, οι επιταγές της διεθνούς αγοράς για πιο αυστηρή κανονιστική συμμόρφωση και η ανάγκη των σύγχρονων επιχειρήσεων για δημιουργία περισσότερων δικλίδων ασφαλείας στη λειτουργία τους, έφεραν τον εσωτερικό έλεγχο στο προσκήνιο της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι διοικήσεις επιθυμούν πλέον ο εσωτερικός ελεγκτής να έχει ενεργό συμμετοχή στη διαχείριση κινδύνων, σε όλα τα επίπεδα ακόμα και σε θέματα στρατηγικής και σχεδιασμού.

Είναι γεγονός ότι η οικονομία κάνει κύκλους, ανά περιόδους έχουμε ύφεση η οποία στη συνέχεια ακολουθείται από ανάκαμψη. Ο εσωτερικός ελεγκτής οφείλει να αντιλαμβάνεται έγκαιρα τις αλλαγές που πραγματοποιούνται στο επιχειρησιακό περιβάλλον, να προετοιμάζει την εταιρεία για την αντιμετώπιση των προκλήσεων, να φροντίζει για τη συνεχή εξέλιξη του επαγγέλματος και να ανταποκρίνεται πλήρως στις προσδοκίες της διοίκησης.

Συνεπώς, στο σημερινό κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον, ο εσωτερικός έλεγχος καθίσταται σύμβουλος της επιχείρησης, αποτελώντας απαραίτητο εργαλείο αποτελεσματικής διοίκησης και συμβάλλοντας με τον δικό του τρόπο στην αποτροπή των προκλήσεων και στην βιωσιμότητα της επιχείρησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

1.1 Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Η ελεγκτική είναι ένας ξεχωριστός επαγγελματικός κλάδος των διοικητικών και οικονομικών επιστημών, ο οποίος πραγματεύεται τους γενικούς κανόνες, όρους και προϋποθέσεις για τη διενέργεια του ελέγχου σε κάθε επιχείρηση, οικονομική μονάδα, ή φορέα που στοχεύει στη διαφύλαξη και τη σωστή διαχείριση των οικονομικών πόρων, καθώς και στην ανάπτυξη και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού (Παπαστάθης, 2003).

Η ελεγκτική ως κλάδος της οικονομικής - διοικητικής των επιχειρήσεων είναι συγχρόνως τόσο επιστήμη όσο και τεχνική. Επιστήμη διότι μέσα από τη διερεύνηση παρέχει συνεχώς καινούργια γνώση και τεχνική γιατί σε συνδυασμό με την παραγόμενη επιστημονική γνώση, ικανοποιεί τις ανάγκες του ελέγχου και φέρει εις πέρας την αποστολή της. Η ελεγκτική ασχολείται με τρία βασικά θέματα (Spencer Pickett, 2003):

1. **Το αντικείμενο του ελέγχου;** Τι ελέγχεται, γιατί είναι αναγκαίος ο έλεγχος και ποιοι σκοποί επιδιώκονται μέσα από τον έλεγχο. Ενδιαφερόμενοι για τη διενέργεια του ελέγχου είναι οι διοικούντες την επιχείρηση, οι μέτοχοι, οι πιστωτές και γενικότερα οι συναλλασσόμενοι με αυτή.
2. **Το υποκείμενο τον ελέγχου:** Αφορά τον ελεγκτή. Εξετάζει δηλαδή ποια πρόσωπα διενεργούν τον έλεγχο, ποιες προδιαγραφές πρέπει να πληρούν και ποια πρέπει να είναι τα προσόντα τους, ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στα ελεγκτικά τους καθήκοντα.
3. **Τις διαδικασίες ελέγχου:** Οι επιστημονικές μέθοδοι και τεχνικές που χρησιμοποιούνται για τη διενέργεια του ελέγχου προκειμένου να ολοκληρωθεί το ελεγκτικό έργο.

1.2 Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΗ ΕΛΛΑΔΑ

Το 1985, με απόφαση του Πρωτοδικείου Αθηνών (1457/7.6.85), ιδρύεται το Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (Ε.Ι.Ε.Ε.) στην Αθήνα το οποίο και αποτελεί το αρμόδιο συλλογικό όργανο που αντιπροσωπεύει τον εσωτερικό έλεγχο στην Ελλάδα

και έχει σκοπό την προώθηση του επαγγέλματος. Με την ίδρυση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών, ο εσωτερικός έλεγχος αποκτά ουσιαστικά υπόσταση και αρχίζει να αναπτύσσεται.

Στα πλαίσια της συνεργασίας του με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών των Η.Π.Α. (Institute Of Internal Auditors) και με την Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Ινστιτούτων Εσωτερικού Ελέγχου (European Confederation of Institutes of Internal Auditors) ανταλλάσσονται εμπειρίες και τεχνογνωσία για εξειδικευμένα θέματα Εσωτερικού Ελέγχου, αναπτύσσονται προβληματισμοί και χαράσσονται στρατηγικές σχετικά με την εξέλιξη του επαγγέλματος του Εσωτερικού Ελεγκτή.

Το 2000, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς εκδίδει απόφαση (5/204/14.11.2000) με την οποία καθορίζονται οι πρόσθετες υποχρεώσεις των εταιρειών και της διοίκησης τους. Πιο συγκεκριμένα, ορίζεται ότι κάθε εταιρεία πρέπει να διαθέτει τμήμα εσωτερικού ελέγχου το οποίο θα αποσκοπεί στη συνεχή παρακολούθηση της λειτουργίας της εταιρείας και θα έχει την ευθύνη να ενημερώνει εγγράφως το διοικητικό συμβούλιο για την εφαρμογή του κανονισμού εσωτερικής λειτουργίας της εταιρείας.

Με το άρθρο 6 του νόμου 3016/2002, καθίσταται υποχρεωτική η ύπαρξη τμήματος εσωτερικού ελέγχου για τις εταιρείες που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών. Επιπλέον, στο άρθρο 7 του ίδιου νόμου γίνεται αναφορά στην οργάνωση του εσωτερικού ελέγχου και ορίζεται ότι αποτελεί προϋπόθεση για την εισαγωγή των μετοχών ή άλλων κινητών αξιών σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά. Επίσης, στο άρθρο 8 καθορίζονται οι αρμοδιότητες της υπηρεσίας εσωτερικού ελέγχου.

Τρία χρόνια αργότερα, με την έκδοση του νόμου 3429/2005, οι Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί (Δ.Ε.Κ.Ο.) θα πρέπει υποχρεωτικώς να οργανώνουν υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου (άρθρο 4, παρ. 3). Η ίδια παράγραφος καθορίζει τις αρμοδιότητες της υπηρεσίας εσωτερικού ελέγχου. Επιπροσθέτως, στην παρ.4 ορίζεται ότι στην υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου απασχολείται τουλάχιστον ένας εσωτερικός ελεγκτής, που ορίζεται από τη γενική συνέλευση των μετόχων καθώς επίσης και ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι ανεξάρτητοι, δεν υπάγονται ιεραρχικά σε καμία υπηρεσιακή μονάδα της δημόσιας επιχείρησης, παρέχουν υπηρεσίες με έμμισθη εντολή και δεν αποκτούν ιδιότητα υπαλλήλου ή σχέση εξαρτημένης εργασίας.

Γίνεται αντιληπτό ότι ο εσωτερικός έλεγχος αποκτά σταδιακά ιδιαίτερη σημασία για τις επιχειρήσεις. Δεδομένου της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, οι συνθήκες επιτάσσουν την εντατικότερη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου ως μέσου για την βελτίωση της αποτελεσματικότητας των επιχειρήσεων.

1.3 ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ο όρος «Εσωτερικός Έλεγχος» χρησιμοποιείται για να αποδώσει βασικές έννοιες, οριοθετώντας παράλληλα τις αρμοδιότητες τους:

Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου (internal controls) είναι τα μέτρα τα οποία χρησιμοποιεί μια επιχείρηση προκειμένου να διοικήσουν, να κατευθύνουν και να ελέγξουν τις δραστηριότητες της επιχείρησης ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της. Στο επόμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας θα γίνει ανάλυση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Εσωτερικός Έλεγχος (internal audit) είναι ένα τμήμα της επιχείρησης το οποίο είναι επιφορτισμένο με καθήκοντα διενέργειας ελέγχου. Η επισκόπηση των μέτρων ελέγχου μία από τις κυριότερες ευθύνες του τμήματος.

Συνεπώς, με τον όρο internal controls εννοείται το σύνολο των ελεγκτικών συστημάτων ενώ με τον όρο internal audit εννοείται ένα μέρος σε αυτό το σύστημα το οποίο ελέγχει κατά πόσο τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου λειτουργούν σωστά, δηλαδή είναι ο ελεγκτής του ελέγχου.

Πολλές οργανώσεις και ερευνητές που σχετίζονται με τον εσωτερικό έλεγχο, έχουν δώσει ορισμούς του εσωτερικού ελέγχου. Το πλήθος των ορισμών που έχουν δοθεί αναδεικνύει τη σπουδαιότητα του. Ο επικρατέστερος και ο πιο κοινά αποδεκτός ορισμός του εσωτερικού ελέγχου έχει δοθεί από το **Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (Institute of Internal Auditors)** και είναι ο εξής:

«Εσωτερικός έλεγχος είναι μια ανεξάρτητη, αντικειμενική και συμβουλευτική δραστηριότητα σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες ενός οργανισμού. Βοηθά κάθε οργανισμό να πετύχει τους στόχους του προσφέροντας μια συστηματική, επιστημονική προσέγγιση για την αποτίμηση και

βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης των κινδύνων, των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και των διαδικασιών εταιρικής διακυβέρνησης».

Η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να εκτελείτε σε συνάρτηση με τις θεμελιώδεις αρχές του επαγγέλματος, δηλαδή την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα. Η δραστηριότητα του εσωτερικού ελέγχου αξιολογεί την έκθεση της επιχείρησης σε κινδύνους που σχετίζονται με τη διακυβέρνηση σε σχέση με:

- την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των λειτουργιών
- την αξιοπιστία και την ακεραιότητα των χρηματοοικονομικών και επιχειρησιακών πληροφοριών
- τη διαφύλαξη των περιουσιακών στοιχείων
- τη συμμόρφωση με τους νόμους, τους κανονισμούς και τις συμβάσεις

Μια αποτελεσματική δραστηριότητα ελέγχου είναι ένα πολύτιμο εργαλείο προς την διοίκηση. Ενώ η διοίκηση είναι υπεύθυνη για τις εσωτερικές λειτουργίες, η δραστηριότητα του ελέγχου παρέχει εγγύηση στην διοίκηση για την αποτελεσματικότητα των εσωτερικών λειτουργιών.

Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (American Institute of Certified Public Accountants) έχει δώσει τον εξής ορισμό για τον εσωτερικό έλεγχο:

«Εσωτερικό έλεγχο αποτελούν το σχέδιο οργάνωσης και όλες οι συντονισμένες προσπάθειες, οι μέθοδοι και τα μέτρα που υιοθετούνται μέσα σε μια επιχείρηση, για την διαφύλαξη και την προστασία των περιουσιακών της στοιχείων, τον έλεγχο της ακρίβειας και της αξιοπιστίας των λογιστικών στοιχείων, την προώθηση της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας και την ενθάρρυνση της διατήρησης της προδιαγραμμένης επιχειρηματικής πολιτικής».

Η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (International Federation of Accountants) έχει καταργήσει την ορολογία «εσωτερικός έλεγχος» και χρησιμοποιεί την έννοια «λειτουργία εσωτερικού ελέγχου» για την οποία δίνει τον παρακάτω ορισμό:

«Η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου είναι μια δραστηριότητα αξιολόγησης η οποία παρέχεται ως υπηρεσία σε μια οικονομική οντότητα. Η λειτουργία

περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την εξέταση, την αξιολόγηση και την παρακολούθηση της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας του ελέγχου των εσωτερικών διαδικασιών της επιχείρησης.»

Η επιτροπή COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) ορίζει τον εσωτερικό έλεγχο ως εξής:

«Ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια διαδικασία που πραγματοποιείται από το Διοικητικό Συμβούλιο της επιχείρησης, τα διευθυντικά στελέχη και το λοιπό προσωπικό, σχεδιασμένη για να παρέχει εύλογη διασφάλιση όσον αφορά την επίτευξη των στόχων της επιχείρησης στις παρακάτω κατηγορίες:

- αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα της λειτουργίας της
- αξιοπιστία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης
- συμμόρφωση με τους ισχύοντες νόμους και κανονισμούς»

Στην Ελλάδα, **το Σώμα Ορκωτών Λογιστών (Σ.Ο.Λ)** δίνει τον εξής ορισμό:

«Εσωτερικός έλεγχος είναι ο έλεγχος που έχει οργανωθεί μέσα σε μια επιχείρηση και ασκείται από υπαλλήλους της.»

1.4 ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ο αντικειμενικός σκοπός του εσωτερικού ελέγχου είναι η παροχή εξειδικευμένων και υψηλού επιπέδου υπηρεσιών προς τη διοίκηση, μέσω της αξιολόγησης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, η προσφορά βοήθειας στα μέλη του οργανισμού, γενικότερα, ώστε να ασκούν αποτελεσματικά τα καθήκοντα τους, μέσω επιστημονικών αναλύσεων και αξιολογήσεων καθώς και η παροχή σχετικών συμβουλών με το ελάχιστο δυνατό κόστος.

Ο εσωτερικός έλεγχος παρέχει στη διοίκηση τις πληροφορίες που χρειάζεται προκειμένου να χρησιμοποιηθούν στη λήψη ορθολογικών αποφάσεων. Επιπλέον, διασφαλίζει ότι τηρούνται σωστά τα λογιστικά στοιχεία και ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν την πραγματική εικόνα της επιχείρησης.

Για την επίτευξη του σκοπού του εσωτερικού ελέγχου, εξετάζονται και αξιολογούνται οι εξής λειτουργίες ([Dittenhofer M., 2001](#)):

- εξασφάλιση αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων
- συστηματική παρακολούθηση του επιχειρηματικού κινδύνου
- εξακρίβωση ότι η επιχείρηση συμμορφώνεται με τους νόμους, κανονισμούς και διαδικασίες
- αναγνώριση επικερδών και ζημιογόνων λειτουργιών και προσπάθεια βελτίωσης όπου υπάρχει δυνατότητα
- αποτίμηση της απόδοσης όλων των τμημάτων που εμπλέκονται με την παραγωγική διαδικασία
- αξιολόγηση της απόδοσης των επενδύσεων
- προσδιορισμός του λειτουργικού κόστους των τμημάτων της επιχείρησης
- καταπολέμηση της απάτης, κλοπής ή παραπλάνησης
- εξακρίβωση επαρκούς στελέχωσης των τμημάτων και της κατάλληλης αξιοποίησης του προσωπικού
- εξέταση και αξιολόγηση διαδικασιών και διεξαγωγή συμπερασμάτων, που απευθύνονται στη διοίκηση προκειμένου να εντοπιστούν και να διορθωθούν τυχόν αδυναμίες.

Γενικά, ο εσωτερικός έλεγχος κάθε επιχείρησης οργανώνεται ανάλογα με το οικονομικό μέγεθος της, τη φύση των εργασιών της και τη στρατηγική της. Με την οργάνωση του τμήματος εσωτερικού ελέγχου η επιχείρηση προσπαθεί ([Whitley J., 2005](#)):

- να προστατεύσει τα περιουσιακά της στοιχεία από κλοπές και σπατάλες
- να επιτυγχάνει ορθή διαχείριση των αποθεμάτων της
- να ελέγχει την αποδοτικότητα των πόρων της
- να ελέγχει την ακρίβεια των οικονομικών καταστάσεων
- να συμμορφώνει τα επιμέρους τμήματα ανάλογα με τις αποφάσεις της διοίκησης

1.5 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ο εσωτερικός έλεγχος διενεργείται σε όλες τις λειτουργίες και δεν περιορίζεται μόνο στον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Επομένως, τα είδη του εσωτερικού

ελέγχου είναι τόσα όσες και οι δραστηριότητες της επιχείρησης και σαφώς δεν είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους αφού αλληλοσυμπληρώνονται και εμπλέκονται μεταξύ τους.

Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τον εσωτερικό έλεγχο στις εξής τέσσερις κατηγορίες:

- Έλεγχοι παραγωγής
- Οικονομικοί έλεγχοι
- Διοικητικοί έλεγχοι
- Λειτουργικοί έλεγχοι

με την προϋπόθεση ότι οι λειτουργίες του εσωτερικού ελέγχου εντάσσονται σε αυτές τις κατηγορίες και καμία λειτουργία δεν αποτελεί εξαίρεση της ελεγκτικής διερεύνησης.

1.6 ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ (CODE OF ETHICS)

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (ΠΑ) ο σκοπός του κώδικα δεοντολογίας είναι να προωθήσει μια ηθική κουλτούρα στο επάγγελμα του εσωτερικού ελεγκτή.

Ο κώδικας δεοντολογίας περιλαμβάνει τις αρχές και τις προσδοκίες οι οποίες διέπουν τη συμπεριφορά των ατόμων κατά την διεξαγωγή του εσωτερικού ελέγχου. Περιγράφει τις ελάχιστες απαιτήσεις για τη διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου καθώς και τους κανόνες συμπεριφοράς των εσωτερικών ελεγκτών και όχι συγκεκριμένες ενέργειες.

Ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια ανεξάρτητη, αντικειμενική και συμβουλευτική δραστηριότητα η οποία προσθέτει αξία και βελτιώνει τις λειτουργίες της επιχείρησης. Βοηθά στην επίτευξη των στόχων εφαρμόζοντας μια συστηματική προσέγγιση για την αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης κινδύνων και τη διακυβέρνηση των διαδικασιών.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών περιλαμβάνει δύο βασικές συνιστώσες:

- τις αρχές που σχετίζονται με το επάγγελμα και την πρακτική του εσωτερικού ελέγχου.

- τους κανόνες που περιγράφουν τη συμπεριφορά που αναμένεται να έχουν οι εσωτερικοί ελεγκτές.

Οι αρχές που πρέπει να εφαρμόζουν οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι οι ακόλουθες:

Ακεραιότητα: η ακεραιότητα των εσωτερικών ελεγκτών καθιερώνει την εμπιστοσύνη και με αυτό τον τρόπο παρέχει τη βάση για την στήριξη στην κρίση τους.

Αντικειμενικότητα: οι εσωτερικοί ελεγκτές επιδεικνύουν το υψηλότερο επίπεδο επαγγελματικής αντικειμενικότητας κατά τη συγκέντρωση, αξιολόγηση και κοινοποίηση των πληροφοριών για τη δραστηριότητα ή τη διαδικασία που ελέγχεται. Οι εσωτερικοί ελεγκτές προβαίνουν σε μια ισορροπημένη εκτίμηση όλων των σχετικών περιπτώσεων και δεν επηρεάζονται αδικαιολόγητα από τα δικά τους συμφέροντα, ή τα συμφέροντα άλλων, κατά το σχηματισμό των κρίσεων τους.

Εμπιστευτικότητα: οι εσωτερικοί ελεγκτές σέβονται την αξία και την κυριότητα της πληροφορίας που λαμβάνουν και δεν κοινοποιούν πληροφορίες χωρίς την κατάλληλη εξουσιοδότηση, εκτός αν υπάρχει νομική ή επαγγελματική υποχρέωση για να γίνει κάτι τέτοιο.

Επάρκεια: οι εσωτερικοί ελεγκτές χρησιμοποιούν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις εμπειρίες που απαιτούνται για την παροχή των υπηρεσιών του εσωτερικού ελέγχου.

Οι κανόνες συμπεριφοράς για τους εσωτερικούς ελεγκτές είναι οι εξής:

Ακεραιότητα

- να εκτελούν τα καθήκοντά τους τίμια και υπεύθυνα.
- πρέπει να παρακολουθούν τους νόμους και να κάνουν γνωστοποιήσεις που προβλέπονται από το νόμο και το επάγγελμα τους.
- δεν θα πρέπει να συμμετέχουν σε οποιαδήποτε παράνομη δραστηριότητα, ή να προβούν σε πράξεις που είναι αναξιοπρεπείς προς το επάγγελμα του εσωτερικού ελεγκτή ή του οργανισμού.
- να σέβονται και να συμβάλουν στους ηθικούς στόχους της οργάνωσης.

Αντικειμενικότητα

- να μην συμμετέχει σε οποιαδήποτε δραστηριότητα που μπορεί να βλάψει ή να τεκμαίρεται ότι θέτει σε κίνδυνο την αμερόληπτη εκτίμηση τους. Η συμμετοχή αυτή περιλαμβάνει τις δραστηριότητες που μπορούν να έρθουν σε σύγκρουση με τα συμφέροντα του οργανισμού.

- δεν δέχεται οτιδήποτε μπορεί να βλάψει ή να τεκμαίρεται ότι θέτει σε κίνδυνο την επαγγελματική τους κρίση.
- πρέπει να αναφέρει όλα τα δεδομένα που του γνωστοποιήθηκαν.

Εμπιστευτικότητα

- πρέπει να είναι συνετοί στη χρήση και στην προστασία των πληροφοριών που αποκτήθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.
- δεν πρέπει να χρησιμοποιήσουν τις πληροφορίες που αποκτήθηκαν για οποιοδήποτε προσωπικό όφελος ή με οποιοδήποτε τρόπο που θα ήταν αντίθετος προς το νόμο ή επιζήμιος για τους ηθικούς στόχους του οργανισμού.

Επάρκεια

- να παρέχουν υπηρεσίες για τις οποίες έχουν τις απαραίτητες γνώσεις, δεξιότητες, και εμπειρία.
- να παρέχουν τις υπηρεσίες του εσωτερικού ελέγχου σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα
- να βελτιώνουν συνεχώς τις ικανότητες τους, την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα των υπηρεσιών τους.

1.7 ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Τα πρότυπα του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών για τον εσωτερικό έλεγχο έχουν ως σκοπό:

- Να περιγράφουν τις βασικές αρχές που θα πρέπει να διέπουν την πρακτική του εσωτερικού ελέγχου.
- Να αποτελέσουν το γενικό πλαίσιο βάσει του οποίου παρέχονται και προάγονται οι προστιθέμενης αξίας δραστηριότητες του εσωτερικού ελέγχου.
- Να αποτελέσουν μέτρο αξιολόγησης της απόδοσης του εσωτερικού ελέγχου.
- Να προωθήσουν τη βελτίωση σε οργανωτικές διαδικασίες και λειτουργίες

Τα πρότυπα χωρίζονται σε τρία μέρη:

- Πρότυπα Χαρακτηριστικών Ιδιοτήτων
- Πρότυπα Απόδοσης

- Πρότυπα Εφαρμογής

Πίνακας 1. Πρότυπα εσωτερικού ελέγχου

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
<p>Πρότυπα Χαρακτηριστικών Ιδιοτήτων (Attribute Standards)</p> <p>Σειρά 1000</p>	<p>Περιγράφουν τα χαρακτηριστικά των οργανισμών και των προσώπων που ασκούν εσωτερικό έλεγχο.</p> <p>1000 – Σκοπός, αρμοδιότητες, υπευθυνότητες.</p> <p>1100 – Ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα</p> <p>1200 – Επάρκεια γνώσεων και δέουσα επαγγελματική επιμέλεια</p> <p>1300 – Πρόγραμμα ποιοτικής διασφάλισης και βελτίωσης</p>
<p>Πρότυπα Απόδοσης (Performance Standards)</p> <p>Σειρά 2000</p>	<p>Περιγράφουν τη φύση των δραστηριοτήτων του εσωτερικού ελέγχου και παρέχουν κριτήρια βάσει των οποίων μπορεί να αξιολογηθεί η απόδοση του εσωτερικού ελέγχου</p> <p>2000 – Διοίκηση του εσωτερικού ελέγχου</p> <p>2100 – Φύση εργασιών</p> <p>2200 – Σχεδιασμός ελεγκτικών εργασιών</p> <p>2300 – Διενέργεια των ελεγκτικών εργασιών</p> <p>2400 – Κοινοποίηση των αποτελεσμάτων</p> <p>2500 – Διαδικασία εποπτείας</p> <p>2600 – Αποδοχή των κινδύνων από τη διοίκηση</p>
<p>Πρότυπα Εφαρμογής (Implementation Standards)</p>	<p>Παρέχουν οδηγίες προσαρμοσμένες σε συγκεκριμένα είδη ελεγκτικής δραστηριότητας</p>

1.8 ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Αυτό που θα πρέπει να αναλογιστούμε είναι ο αριθμός των ελέγχων που θα πρέπει να πραγματοποιηθούν, ώστε να θεωρηθεί πως έγινε αποτελεσματικός έλεγχος στην επιχείρηση. Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη απάντηση, αλλά αυτό που έχει σημασία είναι η ακεραιότητα, επάρκεια και αντικειμενικότητα των ελέγχων.

Η μεταβλητότητα του περιβάλλοντος της επιχείρησης, εσωτερικό και εξωτερικό, κρίνει απαραίτητη την ανάλυσή του σε συνδυασμό με τους παράγοντες που το επηρεάζουν. Ειδικότερα, θα πρέπει να μελετώνται οι παράγοντες που καθορίζουν το εξωτερικό περιβάλλον, όπως κοινωνικοί, οικονομικοί, πολιτικοί και τεχνολογικοί, παράλληλα με τις δυνάμεις, αδυναμίες, ευκαιρίες και απειλές του εσωτερικού περιβάλλοντος. Η μόνη ταχύτητα επιβίωσης των επιχειρήσεων σε ένα σύγχρονο ανταγωνιστικό περιβάλλον είναι η μέγιστη (Cheney G., 2008).

Η σωστή διαχείριση του εσωτερικού ελέγχου παίζει καθοριστικό ρόλο στην αποτελεσματικότητά του. Ωστόσο, όμως, δεν ακολουθείται από όλες τις επιχειρήσεις η ίδια πολιτική, ενώ όσο πληρέστεροι είναι οι έλεγχοι τόσο πιο αποτελεσματικά λειτουργεί η επιχείρηση. Αυτό που παίζει καθοριστικό ρόλο, δηλαδή, δεν είναι η συχνότητα των ελέγχων αλλά η αποτελεσματικότητά τους, ώστε να παρέχουν στη διοίκηση τις κατάλληλες πληροφορίες για να υπάρξει και η κατάλληλη προσαρμογή στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα θα πρέπει (Nolan J., 2008):

- να διαβεβαιώνεται πως ο εσωτερικός έλεγχος έχει ως σκοπό την αντιμετώπιση των πιο σημαντικών κινδύνων της επιχείρησης.
- να διασφαλίζεται η ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου μέσω πλήρως καταρτισμένων εσωτερικών ελεγκτών.
- ο μάνατζερ και ο εσωτερικός ελεγκτής να έχουν πλήρη επίγνωση της σημαντικότητας του εσωτερικού ελέγχου στην επιχείρηση.
- να ενισχύεται και εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία του εσωτερικού ελεγκτή.

Βασικό λόγο για ανεπάρκεια εσωτερικών ελέγχων δεν αποτελεί η έλλειψη ανεξαρτησίας και ακεραιότητας των εσωτερικών ελεγκτών, αλλά η έλλειψη των απαραίτητων ικανοτήτων για έναν τέτοιο έλεγχο (Locatelli M., 2002). Για να είναι αποτελεσματικός και πλήρης ο έλεγχος θα πρέπει να υπάρχει κατανόηση του ρόλου του και της σημαντικότητάς του. Εκτός όμως από αυτά, θα πρέπει να υπάρχει σωστός προγραμματισμός, ακρίβεια, επανάληψη, συνέπεια, μονάδες μέτρησης όπως εργατοώρες, το βάρος των υλικών, οι κλήσεις των πελατών, οι αποχωρήσεις των υπαλλήλων και άλλοι τέτοιοι παράγοντες, για τη διενέργεια ενός αποτελεσματικού ελέγχου.

Ωστόσο, ο εσωτερικός έλεγχος δεν αποτελεί μια στατική διαδικασία (Rittenberg E., 2006), αλλά αποτελείται από στοιχεία τα οποία αλληλεπιδρούν και αλληλοεξαρτώνται. Πιο συγκεκριμένα, ενέργειες όπως ο καθορισμός στόχων ελέγχου, ο προσδιορισμός και αξιολόγηση των κινδύνων που παραμονεύουν, ο σχεδιασμός και εφαρμογή του περιβάλλοντος ελέγχου, η συνεχής ενημέρωση μεταξύ των ελεγκτών και των υπεύθυνων της επιχείρησης και η εξέταση του αν εφαρμόστηκαν όλες οι προγραμματισμένες διαδικασίες και εκπληρώθηκαν οι προσδοκίες, αλληλοσυνδέονται και ασκούν επίδραση η μία στη άλλη.

Θα μπορούσαμε να πούμε πως δεν υπάρχει κάποιο τυποποιημένο πλάνο εσωτερικού ελέγχου, καθώς κάθε επιχείρηση θέτει τους δικούς της στόχους και σκοπούς, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει. Παρόλα αυτά, υπάρχουν κάποιες ενδεικτικές ενέργειες (Swanson D., 2007) για έναν αποτελεσματικό έλεγχο:

- Σχεδιασμός προγράμματος διαχείρισης κινδύνων.
- Πρόγραμμα συνέχισης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και αποκατάστασης καταστροφών.
- Ολοκληρωμένη δημιουργία προγραμμάτων ασφάλειας πληροφοριών.
- Καθορισμό και ανάλυση της εταιρικής διακυβέρνησης.
- Συμμόρφωση με του ισχύοντες νόμους και κανόνες.
- Ενημέρωση της διοίκησης με αναφορές για τα αποτελέσματα και τις διαδικασίες διεξαγωγής των εσωτερικών ελέγχων.

- Διασφάλιση της ποιότητας των επιχειρησιακών πληροφοριών σχετικά με τη λήψη αποφάσεων.
- Δημιουργία προγράμματος για την προστασία της επιχείρησης από περιπτώσεις απάτης.
- Συνεχείς διαδικασίες ανάπτυξης και βελτίωσης της επιχείρησης.

Με την εφαρμογή ενός αποτελεσματικού προγράμματος εσωτερικού ελέγχου η επιχείρηση μπορεί να αναπτύξει ένα δυναμικά στρατηγικό πλάνο δράσης, το οποίο θα ενισχύσει τον εντοπισμό προβλημάτων αλλά και την αποτελεσματικότερη επικοινωνία μεταξύ των διάφορων τμημάτων της (Razzetti A., 2003).

1.9 ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η ανάγκη αναβάθμισης του εσωτερικού ελέγχου σε στρατηγικό σύμβουλο της ανώτερης διοίκησης σε θέματα εκτίμησης και διαχείρισης κινδύνων, επισημαίνεται από τους Έλληνες συμμετέχοντες σε μια παγκόσμια έρευνα της PriceWaterHouseCoopers.

Λόγω, όμως, της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης η διαχείριση κινδύνου αποτελεί κεντρικό ζήτημα για τα ανώτερα διοικητικά στελέχη, μία νέα έρευνα αναδεικνύει τον αναβαθμισμένο ρόλο που μπορεί και πρέπει να αναλάβει ο εσωτερικός έλεγχος: τον ρόλο ενός στρατηγικού συμβούλου της διοίκησης σε θέματα εκτίμησης και διαχείρισης κινδύνου.

Σύμφωνα με την έρευνα¹, στο άμεσο μέλλον θα αυξηθεί η ανάγκη για εστίαση του ελέγχου στη διαχείριση κινδύνων και όχι απλώς στη παροχή διασφάλισης ως προς την καλή λειτουργία των υπαρχόντων εσωτερικών δικλίδων ασφαλείας. Επίσης, στόχο αποτελεί ο καλύτερος συντονισμός και συνεργασία των διαφορετικών φορέων που παρέχουν υπηρεσίες ελέγχου, διαχείρισης κινδύνων και κανονιστικής συμμόρφωσης εντός των εταιρειών. Τέλος, υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες μεγαλύτερης αξιοποίησης της τεχνολογίας από τα τμήματα εσωτερικού ελέγχου.

¹ Παγκόσμια Έρευνα Εσωτερικού Ελέγχου που διεξήχθη από την PwC για το 2010 και συμμετείχαν πάνω από 2.000 στελέχη από 55 χώρες, ανάμεσα στις οποίες και η Ελλάδα. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ελληνικές εταιρείες που συμμετείχαν αντιπροσωπεύουν πολλούς και διαφορετικούς κλάδους, όπως τηλεπικοινωνίες, ναυτιλία, βιομηχανία, τράπεζες, εμπόριο, ενέργεια, κατασκευές και υγεία, <http://www.capital.gr/News.asp?id=957173> , 29 Απριλίου 2010

Επιπλέον, οι αυξημένες απαιτήσεις των διοικήσεων και γενικότερα όλων των ενδιαφερόμενων μερών, καθιστούν αναγκαία και απαραίτητη τη μετεξέλιξη του εσωτερικού ελέγχου σε ένα ανώτερο επαγγελματικό επίπεδο, προκειμένου να μπορεί να παρέχει ακριβή αλλά κυρίως πρακτική πληροφόρηση και προτάσεις για τη διαχείριση του επιχειρηματικού κινδύνου.

Αξίζει να σημειωθεί πως η οικονομική κρίση έχει ως αποτέλεσμα τον αυστηρότερο έλεγχο των πρακτικών διαχείρισης κινδύνου των εταιρειών. Καθώς μάλιστα πολλοί αποδίδουν την κρίση στη μη αποτελεσματική διαχείριση κινδύνου, παρατηρείται ότι οι διευθύνοντες σύμβουλοι εταιρειών από όλους τους κλάδους επιθυμούν την αναβάθμιση της δυνατότητας συνολικής διαχείρισης κινδύνου, ώστε να υπάρχει καλύτερη προετοιμασία για το γεμάτο προκλήσεις επιχειρηματικό περιβάλλον.

Οι ανάγκες και οι προσδοκίες που υπάρχουν από τον εσωτερικό έλεγχο γίνονται όλο και πιο έντονες και συνεπώς, το κύριο ζήτημα είναι κατά πόσο ο εσωτερικός έλεγχος αποδίδει βάσει αυτών των προσδοκιών. Επιπλέον, βασική πρόκληση αποτελεί και η συμφωνία όλων των εμπλεκόμενων μέσα σε κάθε επιχείρηση αναφορικά με την επέκταση και αναμόρφωση του ρόλου του εσωτερικού ελέγχου σε ένα πιο στρατηγικό επίπεδο. Έτσι, οι τρεις κρίσιμοι τομείς στους οποίους θα πρέπει να εστιάσουν τα τμήματα εσωτερικού ελέγχου είναι:

- κίνδυνοι και ζητήματα ζωτικής σημασίας για την επιχείρηση,
- ευθυγράμμιση του ρόλου του εσωτερικού ελέγχου με τις προσδοκίες των ενδιαφερόμενων μερών,
- εναρμόνιση του μοντέλου στελέχωσης του εσωτερικού ελέγχου με τον ανωτέρω ρόλο του.

Γενικότερα, για να αναλάβει μία ομάδα εσωτερικού ελέγχου το ρόλο στρατηγικού συνεργάτη, θα πρέπει να αποτελείται από έμπειρους και εξειδικευμένους επαγγελματίες, οι οποίοι θα είναι σε θέση να εντοπίζουν τα προβλήματα, να συνδυάζουν πλήθος δεδομένων, να αξιοποιούν καλύτερα την τεχνολογία, ώστε να είναι σε θέση να βοηθούν την επιχείρηση να επιτύχει σε ένα περιβάλλον γεμάτο προκλήσεις. Δεδομένων αυτών των προκλήσεων, ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει:

- να ξεκινήσει καταστρώνοντας ένα πλάνο αλλαγής,
- να επανεκτιμήσει τις πρακτικές αξιολόγησης κινδύνων που εφαρμόζει έως σήμερα,
- να αναπληρώσει τυχόν κενά ανάμεσα στις υφιστάμενες γνώσεις και ικανότητες εντός του τμήματος εσωτερικού ελέγχου και αυτές που απαιτούνται για την υλοποίηση των αλλαγών,
- να συντονιστεί με τις υπόλοιπες λειτουργίες που παρέχουν υπηρεσίες ελέγχου εντός της εταιρείας, καθώς και
- να εστιάσει στην αποκόμιση απτών ωφελειών από τη χρήση της τεχνολογίας.

Καθώς ο εσωτερικός έλεγχος αντιμετωπίζει νέες και συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες και προσδοκίες, είναι απαραίτητο να αναλάβει την πρωτοβουλία επαναπροσδιορισμού του ρόλου του. Αυτό σημαίνει να διευρύνει τις γνώσεις και τις ικανότητές του και να ετοιμαστεί να αναλάβει ηγετικό ρόλο ως μία ισχυρή βάση υποστήριξης των διευθυντικών και ανώτερων διοικητικών στελεχών, όσον αφορά στην ευθυγράμμιση της εταιρικής στρατηγικής με την αναγνώριση επιχειρησιακών κινδύνων, τις δικλίδες ασφαλείας, καθώς και τις εν γένει διαδικασίες διαχείρισης των κινδύνων.

1.10 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ο εσωτερικός έλεγχος είναι ένα ουσιαστικό μέρος της επιχειρησιακής ζωής. Όμως δεν μπορούν όλες οι επιχειρήσεις λόγω κόστους και υποδομής να έχουν μια οριζόμενη λειτουργία εσωτερικού ελέγχου.

Ο εσωτερικός έλεγχος πραγματοποιείται συνήθως από προσωπικό που εργάζεται στις επιχειρήσεις και συγκεκριμένα από το τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Το τμήμα εσωτερικού ελέγχου επανδρώνεται από άτομα άρτια καταρτισμένα, με ακαδημαϊκή και επαγγελματική εμπειρία. Όπως κάθε σύστημα ή διαδικασία έτσι και ο εσωτερικός έλεγχος έχει τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματά του.

Πλεονεκτήματα

Ο εσωτερικός λογιστικός έλεγχος πρέπει να είναι μια συνεχής διαδικασία. Τα πλεονεκτήματά του μπορούν να περιλάβουν τα εξής:

- η διοικητική προσοχή θα κατευθυνθεί στα βασικά επιχειρησιακά ζητήματα. Ο λογιστικός έλεγχος αναλύει τις αδυναμίες στον έλεγχο συστημάτων, οι οποίες γίνονται η βάση για τις πρακτικές συστάσεις για τη βελτίωση.
- οδηγεί στη θετική διαβεβαίωση όταν λειτουργούν οι έλεγχοι ικανοποιητικά.
- προσδιορίζει τις ευκαιρίες για την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα.
- δίνει την πρόωγη προειδοποίηση των πιθανών προβλημάτων ώστε η διεύθυνση να μπορεί έπειτα να λάβει μέτρα ανάλογα με τις ανάγκες.

Μειονεκτήματα

- ο εσωτερικός λογιστικός έλεγχος μπορεί να είναι χρονοβόρος και να πάρει τις διαχειρίσεις μακριά από την καθημερινή εργασία τους.
- εάν αντιμετωπίζεται με καχυποψία, ο εσωτερικός λογιστικός έλεγχος μπορεί να αισθανθεί ως απειλή στο προσωπικό με αποτέλεσμα να θεωρήσουν ότι βρίσκονται συνεχώς υπό επίβλεψη με αποτέλεσμα την μειωμένη απόδοση.

Συνεπώς, εκτιμώντας τα πιο πάνω πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα οι διευθύνσεις των επιχειρήσεων και των οργανισμών πρέπει υιοθετούν τα εξής:

- να ενημερώνουν το προσωπικό στα οφέλη του εσωτερικού λογιστικού ελέγχου,
- να επικεντρώνονται στα υψηλού κινδύνου στοιχεία που προσδιορίζονται,
- να καθορίζουν πρόγραμμα δράσης ρεαλιστικό,
- να κρατούν το προσωπικό ενήμερο για τα συμπεράσματα του εσωτερικού λογιστικού ελέγχου και οποιασδήποτε θετικής δράσης προς ολοκλήρωση του προγράμματος δράσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

2.1 ΈΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι μια πιο ειδική έννοια, σε σχέση με αυτήν του εσωτερικού ελέγχου. Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου αναφέρεται στο σύνολο των οργανωμένων λειτουργιών και δραστηριοτήτων που επιλέγει να εφαρμόσει η διοίκηση μιας επιχείρησης για να επιτύχει τους στόχους της και να βελτιώσει τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητά της.

Τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου διαφοροποιούνται στις επιχειρήσεις ανάλογα με το μέγεθος της, την οργάνωσή της, το αντικείμενο της δραστηριότητάς της και τους στόχους για τους οποίους αυτά έχουν σχεδιαστεί. Εντούτοις, οι στόχοι του εσωτερικού ελέγχου (Deeptee A., 2011), που είναι εξαιρετικά σημαντικοί και απαραίτητοι στο σημερινό εταιρικό κόσμο, είναι οι εξής:

Συμμόρφωση

Η συμμόρφωση στους κυβερνητικούς νόμους και τα ελεγκτικά πρότυπα είναι ένας από τους πιο σημαντικούς στόχους των εσωτερικών συστημάτων ελέγχου. Με αυτό τον τρόπο η οργάνωση θα επιτύχει υγιείς επενδύσεις και καλή διαχείριση των χρημάτων που διαθέτει. Επιπλέον, υπάρχει και νομική κάλυψη μέσω εφαρμογής των νόμων κατά την ύπαρξη συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Αξιοπιστία

Οι πιθανότητες απατών όταν περιλαμβάνονται πολλά χρήματα, δεν μπορούν να αποκλειστούν. Γι' αυτό το λόγο η εμπιστοσύνη στα εσωτερικά συστήματα, στους ανθρώπους και στις πρακτικές εσωτερικού ελέγχου που ακολουθούνται από την οργάνωση θα πρέπει να είναι σημαντική. Με ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου σε ισχύ, αυτή η αξιοπιστία αυξάνεται. Ένα πρόσωπο δεν μπορεί μόνο να χειριστεί όλες τις εργασίες ελέγχου, οπότε θα πρέπει να υπάρχει καταμερισμός εργασιών μεταξύ μιας μικρής ομάδας ανθρώπων σε συνδυασμό με πολυάριθμο ελεγκτικό λογισμικό που είναι διαθέσιμο.

Ασφάλεια

Η ασφάλεια του οργανισμού είναι ένας από τους σημαντικούς στόχους ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Υπάλληλοι και οι πελάτες θα πρέπει να αισθάνονται ασφαλείς. Ως εκ τούτου, η ασφάλεια δεν μπορεί ποτέ να αγνοηθεί, ενώ θα πρέπει να σχηματίζονται μη νοθεύσιμες πολιτικές και κανόνες. Παράλληλα, όμως, θα πρέπει να προστατεύεται και η περιουσία του οργανισμού, με φρουρές ασφάλειας, κλειδαριές και αντικλεπτικές συσκευές.

Αποδοτικότητα

Η αποδοτικότητα είναι άλλος ένας σημαντικός στόχος ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Το εσωτερικό σύστημα πρέπει να γνωρίζει πόσο αποτελεσματικός είναι ο οργανισμός και πόσο αποδοτικοί οι υπάλληλοί του. Έτσι, υπάρχει ενίσχυση στη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού προκειμένου να επιτευχθούν οι σκοποί και οι στόχοι του οργανισμού.

Αναφορά χρηματοοικονομικής κατάστασης

Η ελεγκτική συσχετίζεται με τις χρηματοοικονομικές πλευρές της οργάνωσης, επομένως η οικονομική υποβολή έκθεσης είναι σημαντική. Οι εσωτερικοί έλεγχοι είναι απαραίτητοι για να εξασφαλίσουν ότι οι ελεγκτές και οι λογιστές της οργάνωσης διατυπώνουν όλες τις οικονομικές εκθέσεις σωστά, εξασφαλίζοντας πως ο οικονομικός σχεδιασμός προβλέφθηκε σωστά.

Χρησιμοποίηση πόρων

Έναν άλλο στόχο του εσωτερικού ελέγχου αποτελεί η πλήρης χρησιμοποίηση των πόρων και όσο το δυνατόν στο βέλτιστο επίπεδο. Το εσωτερικό σύστημα ελέγχου πρέπει να εξασφαλίζει ότι όλοι οι πόροι της οργάνωσης χρησιμοποιούνται βέλτιστα, έτσι ώστε να μη χάνει άσκοπα χρόνο, χρήμα και πόρους. Τέλος, ως σύστημα θα πρέπει να αποβλέπει στην θέσπιση συγκεκριμένων δικλίδων ασφαλείας ελέγχου, στο ίδιο το σύστημα, προκειμένου να συμβάλλει στον συντονισμό και την αρμονική συνύπαρξη μεταξύ των λειτουργιών του.

2.2 ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου περιλαμβάνει ένα σύνολο συστημάτων και υποσυστημάτων που είναι απαραίτητα για να λειτουργήσει αποτελεσματικά ένας οργανισμός.

Ενδεικτικά ως τέτοια συστήματα² θα μπορούσαμε να αναφέρουμε:

1. Εγκεκριμένο οργανόγραμμα σε πλήρη ανάπτυξη, σε όλα τα επίπεδα της ιεραρχίας καθώς και τη διάκριση των λειτουργιών σε κύριες και δευτερεύουσες. Μέσα από το οργανόγραμμα πρέπει να διαγράφεται με σαφήνεια και να προσδιορίζεται η περιοχή ευθύνης ανά τομέα και τμήμα.
2. Οργανωτικό πλαίσιο περιγραφής καθηκόντων και διαδικασιών. Περιγραφή καθηκόντων ανά τμήμα και ανάπτυξη διαδικασιών που να καλύπτουν όλες τις δραστηριότητες των ιεραρχικών επιπέδων.
3. Αποτύπωση των στρατηγικών σχεδιασμών και στόχων και την πολιτική υλοποίησης αυτών βάσει συγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος και τρόπου δράσης, ώστε να επιτυγχάνεται το ποθητό αποτέλεσμα.
4. Μακροχρόνιο και βραχυχρόνιο προγραμματισμό δράσης σε πλήρη ανάπτυξη, ανά δραστηριότητα, με αντίστοιχο απολογισμό και επισήμανση των αποκλίσεων, καθώς και την αιτιολόγηση αυτών.
5. Πλήρες και ενήμερο καταστατικό όπου προσδιορίζονται και αποτυπώνονται με σαφήνεια το αντικείμενο εκμετάλλευσης, εργασίας και οι κύριοι σκοποί του οικονομικού φορέα.
6. Πολιτική αγορών - προμηθειών σε όλες τις κατηγορίες και επίπεδα.
7. Πολιτική πωλήσεων και τιμολόγηση σε εσωτερικό –εξωτερικού σε όλα τα επίπεδα των πελατών.
8. Διαδικασίες εισπράξεων και διαχείρισης αυτών. Επίσης, διαχείριση των ίδιων και ξένων κεφαλαίων.
9. Διαχείριση χαρτοφυλακίου μετοχών, ομολόγων.

---

² Παντελής Στυλ. Παπαστάθης, 'Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος στις επιχειρήσεις - οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του', τόμος Α, Αθήνα 2003, σελ.43

10. Συστήματα πληροφόρησης. Αξιόπιστο σύστημα M.I.S. με ευρύτητα επιχειρησιακού πνεύματος που συμβάλλει στην αναβάθμιση των επιδιωκόμενων στόχων.
11. Κανονισμό ολοκληρωμένου κύκλου παραγωγικής διαδικασίας προϊόντων, υπηρεσιών και διαδικασίες διαχείρισης των αποθεμάτων.
12. Σύστημα εξουσιοδότησης για εκχώρηση συγκεκριμένων εξουσιοδοτήσεων σε στελέχη για την εσωτερική λειτουργία, καθώς και το χειρισμό θεμάτων εκπροσώπησης της Εταιρείας, έναντι τρίτων.
13. Διαδικασίες καθορισμού εξουσιοδοτήσεων ορίων εγκρίσεως δαπανών.
14. Γενικούς κανόνες λειτουργίας του φορέα, αποκεντρωτικού συστήματος, με την ανάθεση αρμοδιοτήτων σε όλα τα επίπεδα της ιεραρχικής πυραμίδας που να διασφαλίζουν την εύρυθμη λειτουργία.
15. Αξιόπιστο μηχανογραφημένο σύστημα, σωστά οργανωμένο που να παρέχει την απαιτούμενη πληροφόρηση και να διασφαλίζει τα αρχεία.
16. Στρατηγική και πολιτική επενδύσεων βραχυχρόνια και μακροχρόνια ως και οι αναμενόμενες αυτών αποδόσεις.
17. Πολιτική λήψη δανείων για επενδύσεις και κεφαλαίου κινήσεως, ως επίσης και αποπληρωμή αυτών.
18. Διαδικασίες για φορολογική ενημέρωση, φορολογικές υποχρεώσεις απόδοση φόρων και δικαιώματος φορολογικών απαλλαγών.
19. Πολιτική πρόσληψης προσωπικού, μισθοδοσίας, κοινωνικών παροχών, αξιολόγησης, εκπαίδευσης και ανάπτυξης, αξιοποίηση και γενικότερα σωστής διαχείριση του ανθρωπίνου δυναμικού.
20. Διαχείριση μηχανολογικού εξοπλισμού και παγίων περιουσιακών στοιχείων. Λειτουργία και αποδοτικότητα αυτών.
21. Ασφάλεια προσωπικού και περιουσιακών στοιχείων, όπου προσδιορίζονται με σαφήνεια τα μέσα και οι τρόποι προστασίας αυτών.
22. Συστήματα I.S.O., έλεγχος διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών.
23. Σύστημα περιβαλλοντικής προστασίας (E.M.A.S.= Environmental Management Auditing Systems), προκειμένου να αποφευχθούν απρόβλεπτες συνέπειες στο εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης, σύμφωνα με τις περιβαλλοντολογικές

προδιαγραφές, I.S.O. 14001, έγκριση τυποποίησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2-4-1996.

24. Εσωτερικό Έλεγχο, που αποτελεί μέρος του Σ.Ε.Ε. που είναι αρμόδιος για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας ως επίσης και των επιμέρους συστημάτων , λειτουργιών αυτού.
25. Λοιπές δραστηριότητες που έχει ο οργανισμός και επιχειρούν να εξασφαλίσουν την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών και επιδιώξεων.

2.3 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Σε ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να ακολουθούνται κάποιες βασικές αρχές προκειμένου οι εσωτερικοί ελεγκτές να προσαρμόζονται σε αυτό και να γνωρίζουν τη δομή και λειτουργία του, ώστε να πραγματοποιήσουν καλύτερη αξιολόγηση και να διενεργήσουν πιο αποτελεσματικά τον έλεγχό τους. Ενδεικτικά, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε κάποιες βασικές αρχές ([Παπαστάθης Π., 2003](#)), όπως:

Κατάλληλη στελέχωση

Σε μια σύγχρονη επιχείρηση, όπου επικρατούν τάσεις διεθνοποιημένης αγοράς, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη σωστή στελέχωση από εξειδικευμένο δυναμικό και στον ανάλογο αριθμό, καθώς δεν υπάρχουν πολλά περιθώρια για πειραματισμούς.

Αποκέντρωση της διοίκησης

Ανάλογα με το βαθμό της οργάνωσης και τον τρόπο στελέχωσης, η διοίκηση, καθώς και κάθε τμήμα της επιχείρησης θα πρέπει ανάλογα να φροντίζουν ώστε:

- να εκχωρούνται όσο το δυνατόν περισσότερες αρμοδιότητες σε όλα τα ιεραρχικά επίπεδα.
- το κάθε τμήμα χωριστά να ασκεί όσο το δυνατόν περισσότερες εξουσίες και να έχει και περισσότερες ευθύνες. Να είναι απολύτως υπεύθυνο για το αποτέλεσμα των δραστηριοτήτων, τόσο σε επίπεδο τμήματος όσο και σε επίπεδο ατόμων.

- να αξιολογούνται ανάλογα οι ενέργειες και να προσδιορίζεται το αποτέλεσμα, τόσο των διοικητικών οργάνων όσο και των αρμοδίων τμημάτων.

Διαχωρισμό καθηκόντων και ευθυνών

Σε όλα τα επίπεδα της ιεραρχικής πυραμίδας συνιστάται να υπάρχει σαφής διαχωρισμός καθηκόντων και ευθυνών, ειδικά σε θέματα που σχετίζονται με τη ζωτικότητα της επιχείρησης. Κανένα τμήμα παραγωγικής μονάδας ούτε άτομο δεν γίνεται να έχει αποκλειστική ευθύνη, γνώση, και εξουσία για οποιαδήποτε σημαντική λειτουργία ή συναλλαγή. Θα πρέπει υπάρχει εναλλαγή στους τομείς εργασίας, καθώς και συνεργασία μεταξύ των τμημάτων προκειμένου να ολοκληρωθεί ένα έργο.

Παροχή εξουσιοδοτήσεων

Είναι γεγονός πως για συναλλαγές και εκπροσώπηση της εταιρείας έναντι τρίτων απαιτείται εξουσιοδότηση από το διοικητικό συμβούλιο. Οι δοσοληψίες αυτές προϋποθέτουν κατ' ανάγκη ειδικές εξουσιοδοτήσεις, σε αντίθεση με αυτές που ρυθμίζονται μέσω των καθιερωμένων λειτουργικών κανόνων και διαδικασιών, στα πλαίσια των οποίων η επιχείρηση κατ' ανάγκη πρέπει να κινείται.

Διασφάλιση των συναλλαγών

Όλες οι συναλλαγές ενός οργανισμού θα πρέπει να γίνονται σύμφωνα με τις διαδικασίες και πολιτικές που ακολουθεί ο οργανισμός, σε συνδυασμό με τις κατευθύνσεις της Διοίκησης, προκειμένου:

- να υπάρχουν σαφείς ευθύνες για εγκρίσεις.
- να υπάρχει σαφής και λεπτομερής καθορισμός για τις διαδικασίες προληπτικού ελέγχου πριν από κάθε συναλλαγή.
- να υποστηρίζεται κατάλληλα η καταχώρηση και λογιστική απεικόνιση κάθε λογιστικού γεγονότος.
- να υπάρχει ανά πάσα στιγμή πληροφόρηση για όλες τις συναλλαγές, οι οποίες θα πρέπει να απεικονίζονται σε συγκεκριμένα ειδικά έντυπα.
- να ελαχιστοποιείται σε κάθε συναλλαγή η πιθανότητα λάθους.

- για την πλήρη πληροφόρηση της διοίκησης, θα πρέπει να υπάρχει βαθιά ανάλυση κάθε οικονομικού γεγονότος ώστε να ληφθούν οι ανάλογες αποφάσεις.

Ωστόσο, για να υπάρχει διασφάλιση των συμφερόντων του οργανισμού, κάθε συναλλαγή θα πρέπει να ακολουθεί τα εξής τέσσερα στάδια:

- της εξουσιοδότησης, δηλαδή να εκχωρούνται εξουσιοδοτήσεις σε συγκεκριμένα άτομα που θα χειρίζονται τις συναλλαγές σε όλες τις φάσεις και μέχρι ποιο ποσό.
- της έγκρισης, όπου κάθε συναλλαγή θα πρέπει να εγκρίνεται, πριν την εκτέλεση της. Κάθε έγκριση συναλλαγής εκ των υστέρων εγκυμονεί κινδύνους για την επιχείρηση και τους εργαζομένους.
- της εκτέλεσης, δηλαδή για κάθε εκτέλεση πρέπει να προηγείται η διαδικασία της έγκρισης.
- της καταγραφής, δηλαδή η άμεση καταγραφή της συναλλαγής, μετά την εκτέλεση, είναι μια δικλείδα ασφαλείας προς αποφυγή επανάληψης της ίδιας συναλλαγής και παροχή άμεσης εικόνας των συναλλαγών.

Επιτήρηση και επιθεώρηση της εργασίας

Τόσο η συστηματική επιτήρηση όσο και η επιθεώρηση της εργασίας των στελεχών και εργαζομένων δίνει τη δυνατότητα για άμεση διαρθρωτική παρέμβαση, προκειμένου να εξασφαλιστεί η τήρηση των διαδικασιών και η ποιότητα των υπηρεσιών και προϊόντων.

Έγκαιρη και τακτική ενημέρωση

Στοιχεία όπως, πληροφοριακό υλικό, στοιχεία εκθέσεων, πορίσματα μελετών συμπεράσματα συσκέψεων και συνεδρίων, που προέρχονται από το εξωτερικό και ενδοεπιχειρησιακό περιβάλλον, πρέπει να οργανώνονται κατάλληλα και η διανομή τους να είναι έγκαιρη σε περίπτωση διάθεσή τους στη Διοίκηση.

Έκταση ελέγχων ανάλογα με τον κίνδυνο

Ο σχεδιασμός του ελέγχου από τα ίδια τμήματα, όπως επίσης και η έκταση αυτού πρέπει να ανταποκρίνεται στο μέγεθος, στη φύση, στην οργάνωση και στον κίνδυνο που είναι εκτεθειμένο το κάθε τμήμα ενός οργανισμού. Κατά συνέπεια το κόστος του

ελέγχου δεν πρέπει να είναι υπέρμετρο, αλλά ανάλογο με τις προβλέψεις και την ωφέλεια του.

Θέσπιση τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Προϋπόθεση της άμεσης και αντικειμενικής πληροφόρησης της Διοίκησης σε έναν καλά οργανωμένο φορέα, αποτελεί η θέσπιση ενός ανεξάρτητου τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Η ανεξαρτησία του, ως κύριο χαρακτηριστικό, καθώς και η εποπτεία του από τη διοίκηση, του δίδει τη δυνατότητα αξιολόγησης και εκτίμησης διαδικασιών σε όλο το φάσμα, καθώς και τη δυνατότητα υλοποίησης των αποφάσεων.

2.4 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η σχεδίαση και λειτουργία ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου στηρίζεται στη λογική διασφάλιση επίτευξης των αντικειμενικών στόχων μιας οικονομικής μονάδας. Παράλληλα, η επιτυχία των στόχων του εσωτερικού ελέγχου σχετίζεται στενά με το κόστος που απαιτείται για την παροχή των υπηρεσιών του τμήματος του εσωτερικού ελέγχου. Συνεπώς, η αποτελεσματικότητα κάθε συστήματος εσωτερικού ελέγχου επηρεάζεται από συγκεκριμένους εγγενείς περιορισμούς κάθε οικονομικής μονάδας, όπως είναι η παραβίαση των κανόνων του συστήματος εσωτερικού έλεγχου από την ίδια τη διοίκηση ή με εντολή της, η λανθασμένη χρησιμοποίηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου από το προσωπικό και οι συμπαιγνίες διαφόρων στελεχών ή ακόμη και λειτουργικών μονάδων της επιχείρησης. Παράγοντες όπως, η παρανόηση των ελεγκτικών εγχειριδίων και εγκυκλίων οδηγιών, η αμέλεια και η κόπωση του ασκούντος του ελεγκτικού έργου, μπορεί να περιορίσουν σημαντικά την αποτελεσματικότητα του ελεγκτικού έργου. Επιπλέον, η αποτελεσματικότητα ενός εσωτερικού ελέγχου μπορεί να μηδενιστεί εξαιτίας είτε της δόλιας παραβίασης των κανόνων από αρμόδια στελέχη είτε της μη προσαρμογής στο συνεχώς μεταβαλλόμενο επιχειρησιακό περιβάλλον.

2.5 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΝΟΣ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Στη σύγχρονη επιχειρησιακή πρακτική είναι γνωστό ότι ένα σύστημα ελέγχου για να είναι αποτελεσματικό θα πρέπει να είναι³:

- **Οικονομικό:** Οι υπερβολικά πολλοί έλεγχοι κοστίζουν τόσο σε χρόνο όσο και ων χρήμα.
- **Ουσιώδες:** πρέπει να μετρά την απόδοση στους τομείς εκείνους που θεωρούνται σημαντικοί.
- **Κατάλληλο:** πρέπει να απεικονίζει με ακριβή τρόπο το συγκεκριμένο γεγονός που θα μετρήσει και να ανταποκρίνεται στα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες του ελεγχόμενου τομέα.
- **Σύμφωνο:** πρέπει να συμφωνεί με την επιχειρησιακή πολιτική και φιλοσοφία ελέγχου.
- **Επίκαιρο:** οι ανεπίκαιρες πληροφορίες είναι τις περισσότερες φορές ακατάλληλες.
- **Απλό:** ο έλεγχος πρέπει να είναι κατανοητός από τους ανθρώπους που τον χρησιμοποιούν.
- **Λειτουργικό:** ο έλεγχος πρέπει να είναι σχετικός με ένα καθορισμένα λειτουργικό αποτέλεσμα και να μη δημιουργεί δυσλειτουργίες.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά αποτελούν γενικούς χαρακτηρισμούς για να είναι ένα σύστημα ελέγχου επιτυχημένο. Κάθε επιχείρηση είναι μοναδική, οπότε δεν θα απορούσε να υπάρχει μια «πατέντα» για να έχουν οι επιχειρήσεις το ίδιο σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Πάντα θα πρέπει το σύστημα ελέγχου να είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες, τις λειτουργίες και το περιβάλλον της κάθε επιχείρησης.

---

³ Χρήστος Καζαντζής, Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μια συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων. Πειραιάς 2006; εκδόσεις Business Plus A.E., σελ. 258.

Τα ειδικά χαρακτηριστικά ελέγχου σε οποιοδήποτε σύστημα εξαρτώνται από συγκεκριμένους παράγοντες, όπως το μέγεθος και οι στόχοι της επιχείρησης, για να διατυπώσουν ορισμένα γενικά χαρακτηριστικά τα οποία αν εφαρμοστούν θα βοηθήσουν την επιχείρηση να πετύχει τους βασικούς στόχους του εσωτερικού ελέγχου. Ένα ικανοποιητικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- Οργανωτικό Σχέδιο
- Σύστημα εξουσιοδότησης, αρμοδιοτήτων και ευθυνών
- Καλοσχεδιασμένο λογιστικό σύστημα
- Σύγχρονη πολιτική προσωπικού
- Ύπαρξη υπηρεσίας εσωτερικών ελεγκτών

Παρακάτω, θα αναλύσουμε ξεχωριστά το καθένα από αυτά το χαρακτηριστικά.

2.5.1 ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

Η ύπαρξη ενός οργανωτικού σχεδίου είναι απαραίτητη προκειμένου να υπάρχει σαφήνεια σχετικά με τις αρμοδιότητες και τις ευθύνες των εργαζομένων. Στο οργανωτικό σχέδιο πρέπει να υπάρχει σαφής καταμερισμός της εξουσίας των υπευθυνοτήτων και των καθηκόντων μεταξύ των μελών του τμήματος εσωτερικού ελέγχου.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί και η σημασία της αυτονομίας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου:

Η οργανωτική ανεξαρτησία των υπηρεσιών του εσωτερικού ελέγχου αποτελεί προϋπόθεση για ένα σωστό οργανωτικό σχέδιο. Κάθε τμήμα έχει τις δικές του αρμοδιότητες και δεν δέχεται παρεμβάσεις από άλλα τμήματα, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι λειτουργεί αυτόνομα. Υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ των τμημάτων, όσον αφορά την ανταλλαγή των πληροφοριών από το ένα τμήμα στο άλλο και το συντονισμό των τμημάτων για την επίτευξη των στόχων της επιχείρησης.

Έτσι, κανένα τμήμα δεν είναι αποκλειστικά υπεύθυνο για την προστασία των περιουσιακών στοιχείων και τη δημιουργία οικονομικών πληροφοριών για οποιαδήποτε

συγκεκριμένη συναλλαγή. Η συλλογική ευθύνη και επιδίωξη κοινών στόχων συμβάλλει στην αντικειμενικότητα και την αξιοπιστία των λογιστικών στοιχείων.

Ο σχεδιασμός μιας οργανωτικής δομής πρέπει να έχει πάντα ως βασική αρχή ότι κανένα άτομο ή υπηρεσία δεν πρέπει να χειρίζεται όλες τις πλευρές μιας συναλλακτικής πράξης από την αρχή μέχρι το τέλος της. Θα πρέπει να προβλέπεται η οργάνωση των λειτουργιών κατά τέτοιο τρόπο ώστε τουλάχιστο δύο πρόσωπα ή τμήματα να συμμετέχουν στην ολοκλήρωση κάθε συναλλαγής. Ακόμη, ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου πρέπει να περιέχει μηχανισμούς που να διασφαλίζουν ότι οι συναλλακτικές πράξεις που διενεργούνται ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της διοίκησης.

2.5.2 ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗΣ, ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΥΘΥΝΩΝ

Οι σύγχρονες επιχειρήσεις έχουν να αντιμετωπίσουν μια πληθώρα προβλημάτων, από την εσωτερική οργάνωση μέχρι την τελευταία λεπτομέρεια των συναλλαγών, επομένως είναι δύσκολο όλες οι αρμοδιότητες να εκχωρηθούν σε ένα άτομο. Για αυτό το λόγο, θα πρέπει να υπάρχει ένα σύστημα εξουσιοδότησης, αρμοδιοτήτων και ευθυνών έτσι ώστε να είναι ξεκάθαρο σε όλα τα άτομα του προσωπικού ποια είναι το καθήκοντά τους και με ποιο τρόπο πρέπει να τα εκτελούν.

Η υπευθυνότητα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εξουσία και δεν μπορεί η μια να υπάρχει χωρίς την άλλη. Αν ένα άτομο έχει την εξουσία να εγκρίνει και να εκτελεί συναλλαγές θα πρέπει οι δραστηριότητες και οι ενέργειές του να καταχωρούνται σε κάποιο λογιστικό σύστημα και να μπορούν αργότερα να ελεγχθούν. Έτσι, είναι αναγκαίο να περνάνε από διάφορα στάδια και στελέχη όλες οι δραστηριότητες και συναλλαγές, από το μικροέξοδα και τη διαφύλαξη των μετρητών, μέχρι τις παραγγελίες και τις πληρωμές.

Σύμφωνα με την αρχή του δικαιολογητικού της Λογιστικής., κάθε καταχώρηση και εγγραφή στα βιβλία της επιχείρησης πρέπει να συνοδεύεται από δικαιολογητικά έγγραφα. Αυτά σημαίνει ότι με την εκτέλεση μιας συναλλαγής δημιουργείται και εκδίδεται ένα παραστατικό έγγραφο, το οποίο αποτελεί τη βάση για την υπευθυνότητα και τον έλεγχο της αρμοδιότητας της εκτέλεσης της συναλλαγής.

Όσον αφορά τις συναλλαγές, ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου πρέπει να εξασφαλίζει ότι οι συναλλαγές έχουν εκτελεστεί και καταχωρηθεί σωστά στα βιβλία της επιχείρησης, ότι υπάρχει περιορισμένη πρόσβαση στα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης, καθώς και ότι υπάρχει περιοδική σύγκριση των συναλλαγών και των υπολοίπων των βιβλίων με την ύπαρξη των πραγματικών περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης.

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου αποτελεί διευθυντικό εργαλείο και βοηθάει στην εξακρίβωση της σωστής εκτέλεσης της συναλλαγής, δηλαδή εάν η συναλλαγή εκτελέστηκε από τα κατάλληλα εξουσιοδοτημένα άτομα και αν ακολουθήθηκαν οι προβλεπόμενες διαδικασίες. Ακόμη, εξετάζεται αν εκδόθηκαν τα απαραίτητα δικαιολογητικά έγγραφα προκειμένου να υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία για κάθε συναλλαγή.

Η καταχώρηση των στοιχείων απαιτεί την επισήμανση συγκεκριμένων στοιχείων, όπως η ημερομηνία εκτέλεσης της συναλλαγής, ο αύξων αριθμός του τιμολογίου, τα στοιχεία των συναλλασσομένων και γενικά, όλων των απαραίτητων στοιχείων, σύμφωνα με τις γενικά παραδεκτές αρχές της Λογιστικής.

Η δυνατότητα πρόσβασης στα διάφορα περιουσιακά στοιχεία εξαρτάται από τη φύση των στοιχείων αλλά και από το χαρακτηριστικά λειτουργίας της επιχείρησης. Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να διευκολύνει και να μην εμποδίζει την κανονική λειτουργία της επιχείρησης. Η χρησιμοποίηση και γενικά η πρόσβαση στα περιουσιακά στοιχεία πρέπει να γίνεται μόνο κατόπιν εγκρίσεων από τα κατάλληλα άτομα και αφού εκδοθούν τα προβλεπόμενα δικαιολογητικά έγγραφα.

Τέλος, θα πρέπει να υπάρχει ένα σύστημα περιοδικής απογραφής και σύγκρισης με τα υπόλοιπα των συναλλαγών που καταχωρήθηκαν στα βιβλία για να επιβεβαιώνεται ότι η καταγραφή γίνεται σωστά και ότι δεν υπάρχουν λάθη, απώλειες ή παράνομες αφαιρέσεις των περιουσιακών στοιχείων.

2.5.3 ΚΑΛΟΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Για να είναι επιτυχημένο ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να υπάρχει λογιστική διάρθρωση στην επιχείρηση, δηλαδή ένα καλοσχεδιασμένο λογιστικό σύστημα, που θα έχει τις βάσεις του στο Λογιστικό Σχέδιο και οι κατευθυντήριες οδηγίες χρησιμοποίησής του θα δίνονται με τη μορφή λογιστικού εγχειριδίου. Επιπρόσθετα, το λογιστικό σύστημα πρέπει να είναι σε θέση να μετράει τη λειτουργικότητα και την αποτελεσματικότητα των επιμέρους οργανωτικών μονάδων της επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα, ένα λογιστικό σύστημα πρέπει να αποτελείται από τα παρακάτω στοιχεία:

- **Διάγραμμα λογαριασμών**

Το διάγραμμα λογαριασμών περιλαμβάνει όλους τους λογαριασμούς που χρησιμοποιεί η επιχείρηση με τους τίτλους και τους κωδικούς αριθμούς τους, ανάλογα, πάντα με την ομάδα στην οποία ανήκουν και το περιεχόμενό τους. Θα πρέπει να υπάρχει αναλυτική περιγραφή κάθε λογαριασμού για την σωστή ενημέρωση όλων των ατόμων, ειδικά αυτών που ασχολούνται με την ανάλυση και τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Η ύπαρξη του διαγράμματος λογαριασμών διασφαλίζει τη σωστή διενέργεια των συναλλαγών και τα περιουσιακά στοιχεία, τα οποία θα εμφανίζονται στους κατάλληλους λογαριασμούς. Όπως αναφέρει ο Τσαγκλάγκανος⁴, «κάθε λογαριασμός αποτελεί και ένα κέντρο ευθύνης για κάποιο άτομο το οποίο είναι υπεύθυνο για το συγκεκριμένο περιουσιακό στοιχείο. Ο αριθμός των λογαριασμών που θα περιλαμβάνεται στο διάγραμμα εξαρτάται από τη φύση και την έκταση των εργασιών της επιχείρησης».

- **Λογιστικό Εγχειρίδιο**

Απτά το στοιχείο είναι περισσότερο αναγκαίο για τις μεγάλες επιχειρήσεις, προκειμένου να υπάρχει μια πιο λεπτομερής περιγραφή των λογιστικών διαδικασιών

---

⁴ Τσαγκλαγκάνος Άγγελος (2000) Ελεγκτική, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε. Θεσσαλονίκη, σελ.59.

που πρέπει να ακολουθηθούν κατά την καταγραφή, την ταξινόμηση και κάθε είδους δραστηριότητα που αφορά τα λογιστικά δεδομένα της επιχείρησης.

- **Περιγραφή θέσεων**

Θα πρέπει να υπάρχει μια περιγραφή εργασίας για κάθε θέση στην επιχείρηση, προκειμένου να γίνεται ξεκάθαρος ο ρόλος και τα καθήκοντά τους. Έτσι, διαχωρίζονται οι αρμοδιότητες και οι ευθύνες και ελαχιστοποιούνται οι αμφιβολίες για το ποιος είναι υπεύθυνος για μια συγκεκριμένη εργασία.

- **Πρωτοβάθμιοι λογαριασμοί ελέγχου**

Οι πρωτοβάθμιοι λογαριασμοί ελέγχου είναι λογαριασμοί του Γενικού Καθολικού, όπως οι χρεώστες, οι πιστωτές, τα εμπορεύματα. Απαιτούνται όμως και αναλυτικά καθολικά για την παρακολούθηση των υπολοίπων των λογαριασμών αυτών. Θα πρέπει, στο χειρόγραφο σύστημα, άλλος να ενημερώνει το Γενικό Καθολικό και άλλος το Αναλυτικό Καθολικό. Έτσι διευκολύνεται ο εσωτερικός έλεγχος, καθώς διαχωρίζονται οι ευθύνες και αποφεύγονται λάθη και παραλήψεις.

- **Αριθμημένα εσωτερικά έγγραφα**

Η κατά αύξοντα αριθμό αρίθμηση των εσωτερικών εγγράφων, όπως τα παραστατικά και τα τιμολόγια, διευκολύνει μεταξύ άλλων τον έλεγχο των εγγράφων που χάθηκαν ή ακυρώθηκαν. Ακόμη, βοηθάει στον εντοπισμό των εγγράφων όταν αυτά αναζητηθούν σε μεταγενέστερο χρόνο της έκδοσής τους. Επιβάλλεται από τον Κώδικα Φορολογικών Στοιχείων να αριθμούνται, να θεωρούνται και να ελέγχονται περιοδικά τα έγγραφα αυτά.

- **Έλεγχος των εισερχομένων στοιχείων και της διαδικασίας επεξεργασίας αυτών**

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου πρέπει να προβλέπει άμεσο έλεγχο όλων των εισερχομένων στοιχείων με την ολοκλήρωση της συναλλαγής, για να διασφαλιστεί η σωστή διεκπεραίωση των διαδικασιών. Όταν εκτελεστεί μια συναλλαγή, τα έγγραφα

λαμβάνονται, ταξινομούνται κατάλληλα και παίρνουν αύξοντα αριθμό, για μελλοντική αναφορά και ανεύρεση αυτών.

2.5.4 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Ο ανθρώπινος παράγοντας αποτελεί το σημαντικότερο στοιχείο κάθε συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Για αυτό το λόγο, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη διαδικασία επιλογής προσωπικού, η οποία θα πρέπει να είναι πολύπλοκη και να περιλαμβάνει διάφορα στάδια, προκειμένου το προσωπικό που θα προσλάβουν να είναι ικανό, έμπιστο και αποδοτικό.

Μια σύγχρονη πολιτική προσωπικού θα πρέπει να περιλαμβάνει και επιμόρφωση των υπαλλήλων έτσι ώστε να μεγιστοποιηθεί η αποτελεσματικότητά τους. Η επιμόρφωση, συνήθως, είναι περισσότερο πρακτική και αναφέρεται στις λεπτομέρειες, στις διαδικασίες και στα προβλήματα της εργασίας.

Ένα επιτυχημένο σύστημα προσωπικού δεν είναι εκείνο που περιέχει μόνο καλές διαδικασίες επιλογής, πρόσληψης και επιμόρφωσης του προσωπικού, αλλά και εκείνο που προβλέπει συχνή και καλή επίβλεψη αυτού. Έτσι, μπορούν να εντοπιστούν προβλήματα και λάθη και να ληφθούν τα κατάλληλα διορθωτικά μέτρα.

2.5.5 ΥΠΑΡΞΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ

Το τελευταίο βασικό συστατικό μέρος του εσωτερικού ελέγχου είναι η διαρκή επιθεώρηση και αξιολόγηση των διοικητικών και λογιστικών ελέγχων από το προσωπικό της ίδιας της επιχείρησης.

Το προσωπικό του τμήματος εσωτερικού ελέγχου είναι υπεύθυνο για την επιτυχία και την επίτευξη του τμήματος αυτού. Ο εσωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν ανεξάρτητος να είναι επιτυχημένο το σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Αν το τμήμα εσωτερικού ελέγχου βρίσκεται κάτω από τη διεύθυνση, την οποία καλείται να ελέγξει, τότε η αποτελεσματικότητά αυτή είναι αμφίβολη. Για να αποφευχθεί αυτό, θα πρέπει το τμήμα αυτό να βρίσκεται μόνο κάτω από το Διοικητικό Συμβούλιο ή τον Πρόεδρο της εταιρίας.

2.6 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η σχεδίαση και λειτουργία ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου στηρίζεται στη λογική διασφάλιση επίτευξης των αντικειμενικών στόχων μιας οικονομικής μονάδας. Παράλληλα, η επιτυχία των στόχων του εσωτερικού ελέγχου σχετίζεται στενά με το κόστος που απαιτείται για την παροχή των υπηρεσιών του τμήματος του εσωτερικού ελέγχου. Συνεπώς, η αποτελεσματικότητα κάθε συστήματος εσωτερικού ελέγχου επηρεάζεται από συγκεκριμένους εγγενείς περιορισμούς κάθε οικονομικής μονάδας, όπως είναι η παραβίαση των κανόνων του συστήματος εσωτερικού έλεγχου από την ίδια τη διοίκηση ή με εντολή της, η λανθασμένη χρησιμοποίηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου από το προσωπικό και οι συμπαιγνίες διαφόρων στελεχών ή ακόμη και λειτουργικών μονάδων της επιχείρησης.

Παράγοντες όπως, η παρανόηση των ελεγκτικών εγχειριδίων και εγκυκλίων οδηγιών, η αμέλεια και η κόπωση του ασκούντος του ελεγκτικού έργου, μπορεί να περιορίσουν σημαντικά την αποτελεσματικότητα του ελεγκτικού έργου. Επιπλέον, η αποτελεσματικότητα ενός εσωτερικού ελέγχου μπορεί να μηδενιστεί εξαιτίας είτε της δόλιας παραβίασης των κανόνων από αρμόδια στελέχη είτε της μη προσαρμογής στο συνεχώς μεταβαλλόμενο επιχειρησιακό περιβάλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ C.O.S.O.

3.1 ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ C.O.S.O.

Για να διασφαλίζεται η ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία των επιχειρήσεων, θα πρέπει να εφαρμόζονται κάποιες διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου (εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας). Οι εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας σχεδιάζονται από τις διοικήσεις και το προσωπικό των επιχειρήσεων προκειμένου να παρέχεται διασφάλιση σχετικά με (Λουμιώτης Β., 2010):

- την επίτευξη των στόχων της επιχείρησης
- την αξιοπιστία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης
- την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των λειτουργιών της
- τη συμμόρφωση με νόμους και κανονισμούς

Για την υποστήριξη των επιχειρήσεων σε θέματα εσωτερικού ελέγχου ιδρύθηκε το 1985 η Επιτροπή Υποστήριξης των Οργανισμών (Committee on Sponsoring Organization). Ο σκοπός της COSO είναι η κατάρτιση ενός πλαισίου οδηγιών για την υποστήριξη των επιχειρήσεων σε θέματα εσωτερικών διαδικασιών ώστε να επιτυγχάνουν αποτελεσματικότερη διαχείριση των κινδύνων και να βελτιώνουν την ποιότητα και την αξιοπιστία των οικονομικών τους καταστάσεων.

Το πλαίσιο COSO, έχει υιοθετηθεί ως ένα γενικά αποδεκτό πλαίσιο για τον εσωτερικό έλεγχο, ενώ σήμερα αναγνωρίζεται ευρέως ως το πραγματικό κριτήριο, με βάση το οποίο οι οργανώσεις μετρούν την αποτελεσματικότητα των Συστημάτων Εσωτερικού τους Ελέγχου. Είναι σήμερα το πιο διαδεδομένο πλαίσιο εσωτερικού ελέγχου καθώς αποτελεί ένα δυναμικό και εξελισσόμενο μοντέλο, το οποίο συχνά εμπλουτίζεται ανάλογα με τις εισηγήσεις που υποβάλλονται στην Επιτροπή. Η ίδια η Επιτροπή μάλιστα, λόγω των αλλαγών που σημειώνονται στις διεθνείς αγορές, συχνά εκδίδει αναφορές που περιλαμβάνουν υποδείξεις και συστάσεις, οι οποίες συμπληρώνουν και επικαιροποιούν το βασικό πλαίσιο.

3.2 ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Στην αναφορά COSO περιγράφονται οι συνιστώσες από τις οποίες αποτελείται ο εσωτερικός έλεγχος.

Οι πέντε αυτές συνιστώσες του εσωτερικού ελέγχου αλληλοσυσχετίζονται και απορρέουν από τον τρόπο με τον οποίο η διοίκηση διοικεί την επιχείρηση και είναι οι εξής:

- Πληροφόρηση και επικοινωνία
- Εποπτεία ελέγχου
- Δραστηριότητες ελέγχου
- Εκτίμηση του κινδύνου
- Περιβάλλον ελέγχου

Το παρακάτω σχήμα παρουσιάζει τα βασικά συστατικά του πλαισίου αναφοράς COSO.

Σχήμα 1. Οι συνιστώσες του πλαισίου εσωτερικού ελέγχου COSO.

COSO'S INTERNAL CONTROL - INTEGRATED FRAMEWORK

Οι συγκεκριμένες συνιστώσες λειτουργούν για να δημιουργήσουν τη βάση ενός ισχυρού συστήματος εσωτερικού ελέγχου στην επιχείρηση, μέσω της συμμετέχουσας ηγεσίας, των κοινών αξιών και μιας κουλτούρας που δίνει έμφαση στην υπευθυνότητα για τον έλεγχο. Οι δραστηριότητες ελέγχου και οι συναφείς με αυτές μηχανισμοί, είναι προσχεδιασμένοι για να εξετάσουν και να ελαχιστοποιήσουν τους σημαντικούς

κινδύνους. Οι κρίσιμες πληροφορίες για τον προσδιορισμό των κινδύνων και την επίτευξη των επιχειρησιακών στόχων, διαβιβάζονται μέσω συγκεκριμένων καναλιών προς τα επάνω, προς τα κάτω και προς όλη την επιχείρηση. Το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου επανεξετάζεται σε συνεχή βάση, ενώ τα τυχόν προβλήματα που προκύπτουν, εξετάζονται έγκαιρα και διεξοδικά.

3.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Σύμφωνα με το πλαίσιο ο εσωτερικός έλεγχος κρίνεται αποτελεσματικός σε κάθε μια από τις τρεις κατηγορίες στόχων, εάν το διοικητικό συμβούλιο και η διεύθυνση έχουν τη λογική διαβεβαίωση ότι:

- κατανοούν το βαθμό στον οποίο οι λειτουργικοί στόχοι της οντότητας επιτυγχάνονται.
- οι δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις ετοιμάζονται αξιόπιστα.
- υπάρχει συμμόρφωση με τους κατάλληλους νόμους και κανονισμούς.

Ενώ ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί μια διαδικασία, η αποτελεσματικότητά του συνιστά μια κατάσταση ή συνθήκη της διαδικασίας σε ένα χρονικό σημείο. Ο καθορισμός εάν ένα ιδιαίτερο σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι "αποτελεσματικό" αποτελεί μια υποκειμενική κρίση που απορρέει από την αξιολόγηση εάν τα πέντε συστατικά υφίστανται και λειτουργούν αποτελεσματικά. Η αποτελεσματική λειτουργία τους παρέχει τη λογική διαβεβαίωση σχετικά με την επίτευξη μιας ή περισσότερων από τις δηλωμένες κατηγορίες στόχων. Κατά συνέπεια, οι συνιστώσες αυτές αποτελούν επίσης κριτήρια για τον αποτελεσματικό εσωτερικό έλεγχο. Παρότι και τα πέντε κριτήρια πρέπει να πληρούνται, αυτό δεν σημαίνει ότι κάθε συνιστώσα πρέπει να λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο ή ακόμα και στο ίδιο επίπεδο, σε διαφορετικές οντότητες. Επειδή οι έλεγχοι μπορούν να εξυπηρετήσουν ποικίλους σκοπούς, οι έλεγχοι σε μια συνιστώσα μπορούν να εξυπηρετήσουν το σκοπό των ελέγχων που κανονικά μπορεί να υπάρχει σε μία άλλη συνιστώσα. Ακόμη, οι έλεγχοι μπορούν να διαφέρουν στο βαθμό με τον οποίο απευθύνονται σε έναν ιδιαίτερο κίνδυνο, έτσι ώστε οι συμπληρωματικοί έλεγχοι, ο κάθε ένας με την περιορισμένη του επίδραση, μπορούν σωρευτικά να είναι ικανοποιητικοί.

Οι συνιστώσες αυτές και τα κριτήρια ισχύουν για ένα ολόκληρο σύστημα εσωτερικού ελέγχου, ή για μία ή περισσότερες κατηγορίες στόχων. Κατά την εξέταση οποιασδήποτε κατηγορίας, θα πρέπει και τα πέντε κριτήρια να ικανοποιούνται προκειμένου να απορρεύσει το συμπέρασμα ότι ο εσωτερικός έλεγχος των χρηματοοικονομικών αναφορών είναι αποτελεσματικός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

4.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΠΟ ΟΡΚΩΤΟ ΕΛΕΓΚΤΗ

Παρόλο που η ευθύνη για την οργάνωση και τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου ανήκει στην διοίκηση της επιχείρησης, η ύπαρξη αλλά και το επίπεδο αποτελεσματικής λειτουργίας του, ενδιαφέρει σοβαρά τον εξωτερικό ελεγκτή. Προφανώς, εκ μέρους του εξωτερικού ελεγκτή, απαιτείται γνώση των διαδικασιών και των χαρακτηριστικών του εσωτερικού ελέγχου, ώστε να είναι ικανός να προβεί στην μελέτη και αξιολόγηση του.

Από την οπτική γωνία του εξωτερικού ελεγκτή, η ύπαρξη ενός αξιόπιστου συστήματος εσωτερικού ελέγχου διαβεβαιώνει ότι τυχόν λάθη και ανωμαλίες οι οποίες δύνανται να επηρεάσουν τελικά στο λογιστικό σύστημα, μπορούν να ανακαλυφθούν έγκαιρα. Σε διαφορετική περίπτωση, ο εξωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να εφαρμόσει επιπρόσθετες ελεγκτικές διαδικασίες προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις της λειτουργίας μη αξιόπιστου συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Συνεπώς, η αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου έχει βασικό σκοπό να διαμορφώσει γνώμη ο εξωτερικός ελεγκτής, σχετικά με το εάν και πόσο μπορεί να στηριχθεί σε αυτό για την διεξαγωγή του ελέγχου του. Ο βαθμός αξιοπιστίας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου θα επηρεάσει, εν τέλει, την μορφή και το εύρος του ελέγχου.

4.2 ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΡΟΤΥΠΟ ΕΛΕΓΧΟΥ 610

Το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 610 ασχολείται με τις ευθύνες του εξωτερικού ελεγκτή σχετικά με την εργασία των εσωτερικών ελεγκτών, όταν ο εξωτερικός ελεγκτής έχει καθορίσει, σύμφωνα με το ΔΠΕ 315⁵, ότι η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου είναι πιθανό να είναι σχετική για τον έλεγχο.

Οι στόχοι της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου καθορίζονται από τη διοίκηση και, όπου έχει εφαρμογή, από τους υπεύθυνους για τη διακυβέρνηση. Ενώ οι σκοποί της

---

⁵ ΔΠΕ 315, «Εντοπισμός και εκτίμηση των κινδύνων ουσιαδους σφάλματος μέσω κατανόησης της οντότητας και του περιβάλλοντός της».

λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου και του εξωτερικού ελεγκτή είναι διαφορετικοί, μερικοί από τους τρόπους με τους οποίους η λειτουργία εσωτερικού ελέγχου και ο εξωτερικός ελεγκτής επιτυγχάνουν τους αντίστοιχους στόχους τους μπορεί να είναι παρόμοιοι. Ο εξωτερικός ελεγκτής έχει αποκλειστική ευθύνη για τη γνώμη ελέγχου που εκφράζεται, και αυτή η ευθύνη δεν μειώνεται από τη χρήση της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών από τον εξωτερικό ελεγκτή.

Οι στόχοι του εξωτερικού ελεγκτή, όπου η οντότητα έχει λειτουργία εσωτερικού ελέγχου που ο εξωτερικός ελεγκτής έχει κρίνει ότι είναι πιθανό να είναι σχετική για τον έλεγχο, είναι:

- Να προσδιορίσει εάν, και σε ποιο βαθμό, πρόκειται να χρησιμοποιηθεί συγκεκριμένη εργασία των εσωτερικών ελεγκτών,
- Εάν χρησιμοποιήσει τη συγκεκριμένη εργασία των εσωτερικών ελεγκτών, να καθορίσει εάν αυτή η εργασία είναι επαρκής για τους σκοπούς του ελέγχου.

4.3 ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ

Για τον καθορισμό του εάν και σε ποιο βαθμό πρόκειται να χρησιμοποιηθεί η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών, ο εξωτερικός ελεγκτής οφείλει να καθορίσει εάν η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών είναι πιθανό να είναι επαρκής για τους σκοπούς του ελέγχου, και εάν ναι, τη σχεδιασμένη επίδραση της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών στη φύση, το χρόνο ή την έκταση των διαδικασιών του εξωτερικού ελεγκτή. Κατά τον καθορισμό του εάν η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών είναι πιθανό να είναι επαρκής για τους σκοπούς του ελέγχου, ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να αξιολογήσει:

- Την αντικειμενικότητα της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου
- Την τεχνική ικανότητα των εσωτερικών ελεγκτών
- Το εάν η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών είναι πιθανό να διενεργηθεί με τη δέουσα επαγγελματική προσοχή
- Το εάν είναι πιθανό να υπάρξει αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ των εσωτερικών ελεγκτών και του εξωτερικού ελεγκτή.

Επιπλέον κατά τον καθορισμό της σχεδιασμένης επίδρασης της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών στη φύση, το χρόνο ή την έκταση των διαδικασιών του εξωτερικού ελεγκτή, ο εξωτερικός ο ελεγκτής πρέπει να εξετάσει:

- Τη φύση και το πεδίο της συγκεκριμένης εργασίας που έχει εκτελεστεί, ή που πρέπει να εκτελεστεί, από τους εσωτερικούς ελεγκτές
- Τους εκτιμώμενους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος σε επίπεδο ισχυρισμού για συγκεκριμένες κατηγορίες συναλλαγών, υπόλοιπα λογαριασμών και γνωστοποιήσεις
- Το βαθμό υποκειμενικότητας που υπεισέρχεται στην αξιολόγηση των ελεγκτικών τεκμηρίων που έχουν συγκεντρωθεί από τους εσωτερικούς ελεγκτές προς υποστήριξη των σχετικών ισχυρισμών.

4.4 ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ

Προκειμένου να χρησιμοποιήσει συγκεκριμένη εργασία των εσωτερικών ελεγκτών, ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να αξιολογήσει και να διενεργήσει διαδικασίες ελέγχου επί αυτής της εργασίας ώστε να καθορίσει την επάρκειά της για τους σκοπούς του εξωτερικού ελεγκτή. Για να κρίνει την επάρκεια συγκεκριμένης εργασίας που έχει διενεργηθεί από τους εσωτερικούς ελεγκτές για τους σκοπούς του εξωτερικού ελεγκτή, ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να αξιολογήσει εάν:

- Η εργασία διενεργήθηκε από εσωτερικούς ελεγκτές που έχουν επαρκή τεχνική κατάρτιση και ικανότητα,
- Η εργασία επιβλέφθηκε, επισκοπήθηκε και τεκμηριώθηκε κατάλληλα,
- Έχουν αποκτηθεί επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια για να επιτρέψουν τους εσωτερικούς ελεγκτές να συναγάγουν εύλογα συμπεράσματα,
- Τα συμπεράσματα που συνάγονται είναι τα ενδεδειγμένα για τις περιστάσεις και οι οποιοσδήποτε εκθέσεις καταρτίζονται από τους εσωτερικούς ελεγκτές είναι συνεπείς με τα ευρήματα της εργασίας που έχει εκτελεστεί, και
- Οι οποιοσδήποτε εξαιρέσεις ή τα ασυνήθιστα ζητήματα που γνωστοποιούνται από τους εσωτερικούς ελεγκτές επιλύονται κατάλληλα.

Εάν ο εξωτερικός ελεγκτής χρησιμοποιεί συγκεκριμένη εργασία των εσωτερικών ελεγκτών, πρέπει να συμπεριλάβει στην τεκμηρίωση ελέγχου τα συμπεράσματα που έχουν συναχθεί σχετικά με την αξιολόγηση της επάρκειας της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών, και τις διαδικασίες ελέγχου που διενεργήθηκαν από τον εξωτερικό ελεγκτή επί αυτής της εργασίας.⁶

4.5 ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Οι παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν την κρίση του εξωτερικού ελεγκτή σχετικά με το εάν η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών είναι πιθανό να είναι επαρκής για τους σκοπούς του ελέγχου περιλαμβάνουν:

Αντικειμενικότητα

- Το κύρος της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου μέσα στην οντότητα και η επίδραση του κύρους αυτού στην ικανότητα των εσωτερικών ελεγκτών να είναι αντικειμενικοί.
- Το εάν η αναφορά της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου απευθύνεται προς εκείνους που είναι υπεύθυνοι για τη διακυβέρνηση ή σε αξιωματούχο με κατάλληλες αρμοδιότητες, και εάν οι εσωτερικοί ελεγκτές έχουν άμεση πρόσβαση σε εκείνους που είναι υπεύθυνοι για τη διακυβέρνηση.
- Το εάν οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι απαλλαγμένοι από αντικρουόμενες ευθύνες.
- Το εάν εκείνοι που είναι υπεύθυνοι για τη διακυβέρνηση εποπτεύουν αποφάσεις για απασχόληση σχετικά με τη λειτουργία εσωτερικού ελέγχου.
- Το εάν υπάρχουν εμπόδια ή περιορισμοί που τίθενται στη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου από τη διοίκηση ή από εκείνους που είναι υπεύθυνοι για τη διακυβέρνηση.
- Το εάν, και σε ποιο βαθμό, η διοίκηση δρα επί των συστάσεων της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου, και πώς αποδεικνύεται τέτοια δράση.

Τεχνική ικανότητα

---

⁶ ΔΠΕ 230, «Τεκμηρίωση ελέγχου» παράγραφοι 8-11, και παράγραφος Α6.

- Το εάν οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι μέλη σχετικών επαγγελματικών σωμάτων.
- Το εάν οι εσωτερικοί ελεγκτές έχουν επαρκή τεχνική κατάρτιση και επάρκεια ως εσωτερικοί ελεγκτές.
- Το εάν υπάρχουν καθιερωμένες πολιτικές για την πρόσληψη και κατάρτιση εσωτερικών ελεγκτών.

Δέουσα επαγγελματική προσοχή

- Το εάν οι δραστηριότητες της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου σχεδιάζονται, επιβλέπονται, επισκοπούνται και τεκμηριώνονται κατάλληλα.
- Η ύπαρξη και επάρκεια εγχειριδίων ελέγχου ή άλλων παρόμοιων εγγράφων, προγραμμάτων εργασίας και τεκμηρίωσης εσωτερικού ελέγχου.

Επικοινωνία

Η επικοινωνία μεταξύ του εξωτερικού ελεγκτή και των εσωτερικών ελεγκτών μπορεί να είναι πλέον αποτελεσματική όταν οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι ελεύθεροι να επικοινωνούν ανοιχτά με τους εξωτερικούς ελεγκτές, και:

- Πραγματοποιούνται συνεδριάσεις σε κατάλληλα διαστήματα καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου,
- Ο εξωτερικός ελεγκτής λαμβάνει γνώση και έχει πρόσβαση σε σχετικές εκθέσεις εσωτερικού ελέγχου και ενημερώνεται επί σημαντικών ζητημάτων που υποπίπτουν στην αντίληψη των εσωτερικών ελεγκτών όταν τέτοια ζητήματα μπορεί να επηρεάσουν την εργασία του εξωτερικού ελεγκτή, και
- Ο εξωτερικός ελεγκτής ενημερώνει τους εσωτερικούς ελεγκτές επί σημαντικών ζητημάτων που μπορεί να επηρεάσουν τη λειτουργία εσωτερικού ελέγχου.

4.6 ΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΗ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΣΤΗ ΦΥΣΗ, ΤΟ ΧΡΟΝΟ Η ΤΗΝ ΕΚΤΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ

Όπου η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών πρόκειται να αποτελέσει παράμετρο για τον καθορισμό της φύσης, του χρόνου ή της έκτασης των διαδικασιών του εξωτερικού

ελεγκτή, μπορεί να είναι χρήσιμο να συμφωνούνται εκ των προτέρων τα κατωτέρω ζητήματα με τους εσωτερικούς ελεγκτές:

- Ο χρόνος αυτής της εργασίας,
- Η έκταση της κάλυψης του ελέγχου,
- Το ουσιώδες μέγεθος για τις οικονομικές καταστάσεις ως σύνολο (και, εάν έχει εφαρμογή, το επίπεδο ή τα επίπεδα ουσιώδους μεγέθους για συγκεκριμένες κατηγορίες συναλλαγών, υπολοίπων λογαριασμών ή γνωστοποιήσεων), και το ουσιώδες μέγεθος της εκτέλεσης,
- Οι προτεινόμενες μέθοδοι επιλογής κονδυλίων,
- Η τεκμηρίωση της εργασίας που διενεργείται, και
- Οι διαδικασίες επισκόπησης και αναφοράς.

Χρησιμοποίηση συγκεκριμένης εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών

Η φύση, ο χρόνος και η έκταση των διαδικασιών ελέγχου που διενεργούνται επί συγκεκριμένης εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών θα εξαρτώνται από την εκτίμηση εκ μέρους του εξωτερικού ελεγκτή του κινδύνου ουσιώδους σφάλματος, την αξιολόγηση της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου, και την αξιολόγηση της συγκεκριμένης εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών. Τέτοιες διαδικασίες ελέγχου μπορεί να περιλαμβάνουν:

- Εξέταση κονδυλίων που έχουν ήδη εξεταστεί από τους εσωτερικούς ελεγκτές,
- Εξέταση άλλων παρόμοιων κονδυλίων, και
- Παρατήρηση διαδικασιών που διενεργούνται από τους εσωτερικούς ελεγκτές.

4.7 ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ

Ο εξωτερικός ελεγκτής οφείλει να μελετήσει το εσωτερικό ελεγκτικό σύστημα, για να αξιολογήσει, εάν και κατά πόσο μπορεί να στηριχθεί στην ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου. Γιατί, η ποιότητα θα επηρεάσει και θα καθορίσει αν θα διενεργήσει δειγματοληπτικό ή γενικό έλεγχο. Γεγονός που θα προσδιορίσει και το χρόνο που θα διαθέσει και τα χρήματα που θα απαιτήσει. Συνεπώς, εάν ο εξωτερικός ελεγκτής

διαπιστώσει ότι ο εσωτερικός έλεγχος λειτουργεί ικανοποιητικά, θα περιοριστεί σε δειγματοληπτικούς ελέγχους. Στην αντίθετη περίπτωση θα πρέπει να κάνει ευρύ έλεγχο για να διαμορφώσει γνώμη. Πάντως, είναι απαραίτητοι και χρήσιμοι και οι δύο έλεγχοι, γιατί ο καθένας παίζει ξεχωριστό ρόλο. Είναι ουσιώδες να υπάρχει πλήρης και ελεύθερη επικοινωνία μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου, πράγμα το οποίο πρέπει να υποθάλπει η Διοίκηση για να επιτευχθούν οι κατωτέρω στόχοι:

- συντονισμός των δραστηριοτήτων εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου
- ορθή αξιολόγηση του τμήματος εσωτερικού ελέγχου και των δραστηριοτήτων του από τον εξωτερικό ελεγκτή
- λήψη όλων των σημαντικών πληροφοριών και επεξηγήσεων, από τον εξωτερικό ελεγκτή
- σύνταξη φύλλων εργασίας του εξωτερικού ελεγκτή, τα οποία θα αποδεικνύουν τη γνώμη που εξέφρασε στην έκθεση του για τις οικονομικές καταστάσεις.

Άλλωστε, σύμφωνα με το Π.Δ. 226/92 ο ορκωτός ελεγκτής, οφείλει να εξετάσει τα βιβλία και τα νόμιμα δικαιολογητικά της επιχείρησης για να διαπιστώσει, κατά πόσον, οι ελεγχθείσες οικονομικές καταστάσεις, εμφανίζουν «**ακριβοδίκαια**» την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα των εργασιών της επιχείρησης. Άρα, η εργασία του εσωτερικού ελεγκτή δεν μπορεί ποτέ να θεωρηθεί ότι αντικαθιστά την εργασία του εξωτερικού ελεγκτή, ή και αντίστροφα: ο εξωτερικός έλεγχος δεν μπορεί να αντικαταστήσει τον εσωτερικό, ο οποίος είναι βασικός και διαρκής και υπάρχει σε κάθε οικονομική μονάδα, έστω και σε υποτυπώδη μορφή. Είναι όμως σημαντικό να μπορεί ο εξωτερικός ελεγκτής να χρησιμοποιήσει τη δουλειά του εσωτερικού ελεγκτή. Με αυτόν τον τρόπο ένα μεγάλο μέρος της εργασίας των εξωτερικών ελεγκτών δεν πραγματοποιείται με πολλαπλά οφέλη για όλους τους εμπλεκόμενους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

5.1 ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Οι περισσότερες παρατηρήσεις ελεγκτών σχετικά με αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου, αφορούν τις διαδικασίες απογραφής και τις διαδικασίες κλεισίματος. Επίσης, μια σημαντική κατηγορία αδυναμιών θεωρούνται τα θέματα προσωπικού. Η κατηγορία αυτή σχετίζεται με τον λανθασμένο διαχωρισμό των καθηκόντων, την ανεπαρκή στελέχωση, ή με άλλα προβλήματα που αφορούν την κατάρτιση του προσωπικού.

Οι αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου, βάσει της σοβαρότητας τους, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής ([Hammersley et al. 2008](#)):

Ουσιώδεις αδυναμίες (material weaknesses)

Ως ουσιώδη αδυναμία ορίζεται μια σημαντική έλλειψη ή συνδυασμός σημαντικών ελλείψεων που έχουν ως αποτέλεσμα την πιθανότητα να μην εντοπισθεί κάποιο λάθος στις οικονομικές καταστάσεις. Τέτοιας σοβαρότητας αδυναμίες απαιτείται να αναφέρονται στις εκθέσεις των ελεγκτών.

Σημαντικές ελλείψεις (significant deficiencies)

Μια σημαντική έλλειψη είναι μια έλλειψη ελέγχου ή συνδυασμός ελλείψεων ελέγχου που επηρεάζουν δυσμενώς την ικανότητα της επιχείρησης να εισάγει, να εξουσιοδοτεί, να καταγράφει και να επεξεργάζεται οικονομικά δεδομένα αξιόπιστα και σύμφωνα με τις παραδεκτές λογιστικές αρχές και έχει ως αποτέλεσμα την πιθανότητα να μην εντοπισθούν σφάλματα, τα οποία δεν είναι ασήμαντα, στις οικονομικές καταστάσεις.

Ελλείψεις ελέγχου (control deficiencies)

Μία έλλειψη ελέγχου επέρχεται όταν ο σχεδιασμός ή η λειτουργία ενός ελέγχου δεν επιτρέπει στη διοίκηση ή το προσωπικό κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, να εμποδίσουν ή να εντοπίσουν σφάλματα έγκαιρα.

Η βασική διαφορά ανάμεσα σε μια έλλειψη ελέγχου και μια σημαντική έλλειψη έγκειται στην πιθανότητα και στο μέγεθος των σφαλμάτων στις οικονομικές

καταστάσεις, τα οποία σφάλματα ενδεχομένως να προκύψουν εξαιτίας της ύπαρξης αδυναμίας. Οι σημαντικές ελλείψεις είναι πιο σοβαρές και αυξάνουν την πιθανότητα σφάλματος. Επιπλέον, η βασική διαφορά ανάμεσα στις σημαντικές ελλείψεις και στις ουσιώδεις αδυναμίες έγκειται στη σοβαρότητα των σφαλμάτων των οικονομικών καταστάσεων, τα οποία σφάλματα ενδεχομένως να προκύψουν εξαιτίας της ύπαρξης αδυναμίας. Οι ουσιώδεις αδυναμίες μπορούν να οδηγήσουν σε σοβαρότερα σφάλματα απ' ό,τι οι σημαντικές ελλείψεις.

Πολλοί ερευνητές έχουν ασχοληθεί με τις αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου και με τις επιπτώσεις τους στις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων. Σύμφωνα με τον [Nicolaisen \(2004\)](#) δεν θα πρέπει κάθε σημαντική αδυναμία να θεωρείται το ίδιο σημαντική.

5.2 Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ Η ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Οι οικονομικές καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένου και των εκθέσεων των ελεγκτών, είναι χρήσιμες εάν βοηθούν τους ενδιαφερόμενους στη λήψη αποφάσεων. Η χρηματοοικονομική πληροφόρηση πρέπει να είναι αξιόπιστη, συναφής και επίκαιρη προκειμένου να είναι χρήσιμη ([Naser, Nuseibeh και Al-Hussaini, 2003](#)).

Η ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης έγκειται στο γεγονός ότι οι πληροφορίες έχουν εξαχθεί σύμφωνα με γενικά παραδεκτές αρχές. Η συνάφεια σημαίνει ότι η πληροφόρηση πρέπει να είναι χρήσιμη για κάθε περίπτωση λήψης αποφάσεων. Για παράδειγμα, διαφορετικές πληροφορίες αναζητά ένας επενδυτής από τις οικονομικές καταστάσεις ώστε να λάβει κάποια απόφαση και διαφορετικές ένα πιστωτικό ίδρυμα. Επίσης, οι πληροφορίες πρέπει να είναι επίκαιρες και να έχουν ληφθεί υπόψη τυχόν μελλοντικά γεγονότα.

Η χρηματοοικονομική πληροφόρηση έχει δύο βασικούς σκοπούς. Πρώτον, αποτελεί το μέσο για την μεταφορά πληροφοριών από τις διοικήσεις των επιχειρήσεων προς το ενδιαφερόμενο κοινό. Η πρόσβαση στη χρηματοοικονομική πληροφόρηση δίνει τη δυνατότητα σε τρίτους να κάνουν πιο ακριβείς εκτιμήσεις των επιχειρήσεων ([Guenther, 2005](#)). Δεύτερον, η χρηματοοικονομική πληροφόρηση χρησιμοποιείται σε συναλλαγές

μεταξύ των επιχειρήσεων και άλλων μερών όπως δανειστές, δημόσιες υπηρεσίες, άλλες επιχειρήσεις κτλ.

Ο βασικός σκοπός του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων είναι να επιτρέψει στο ελεγκτή να εκφράσει μια γνώμη σχετικά με το αν, κατά την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων, εφαρμόσθηκε κάποιο αναγνωρισμένο πλαίσιο (IFAC 2003). Έτσι, ο έλεγχος αυξάνει την αξιοπιστία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Οι Porter, Simon και Hatherly (2003) προσδιορίζουν τρία βασικά ερωτήματα σχετικά με το γιατί είναι αναγκαίος ο έλεγχος των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων από Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές, και αυτά είναι:

- Γιατί οι πληροφορίες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων να μην είναι αξιόπιστες;
- Γιατί είναι τόσο σημαντικό για τους αποδέκτες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων να είναι αξιόπιστες οι πληροφορίες που οι καταστάσεις παρουσιάζουν;
- Γιατί οι αποδέκτες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων δεν ελέγχουν μόνοι τους τις πληροφορίες αυτές;

Οι απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα προσανατολίζονται σε τέσσερις κύριους παράγοντες, οι οποίοι είναι οι εξής:

Σύγκρουση Συμφερόντων

Αφενός έχουμε τις Διοικήσεις των εταιριών οι οποίες και αναλαμβάνουν την κατάρτιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και ίσως και να προσπαθήσουν να παρουσιάσουν μία πιο ωραιοποιημένη εικόνα της επιχείρησης από την πραγματική. Αφετέρου έχουμε τους μετόχους, τις τράπεζες και λοιπούς δανειστές οι οποίοι ενδιαφέρονται να γνωρίζουν την πραγματική κατάσταση της εταιρίας μιας και διακυβεύουν τα συμφέροντα και τα περιουσιακά στοιχεία τους. Γίνεται λοιπόν ορατή η ύπαρξη της σύγκρουσης των συμφερόντων των δύο αυτών μερών.

Συνέπειες Σφαλμάτων

Οι χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων βασίζουν τις επενδυτικές αποφάσεις τους στα στοιχεία που παρουσιάζονται από τις καταστάσεις αυτές. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό πως δεν είναι δυνατόν να ρισκάρουν να λαμβάνουν τέτοιου είδους αποφάσεις σε ψευδή ή λανθασμένα οικονομικά στοιχεία.

Απόσταση

Οι χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων δεν έχουν την δυνατότητα να βρίσκονται μέσα στην επιχείρηση ανά πάσα στιγμή προκειμένου να μπορούν να εξακριβώνουν οι ίδιοι την αξιοπιστία των πληροφοριών που παρέχουν οι καταστάσεις αυτές.

Πολυπλοκότητα

Καθώς το μέγεθος των επιχειρήσεων μεγαλώνει όσο μεγαλώνει και ο όγκος των συναλλαγών τους. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια τόσο οι συναλλαγές όσο και τα λογιστικά συστήματα που τις διαχειρίζονται έχουν γίνει ιδιαίτερα πολύπλοκα, με αποτέλεσμα αφενός να υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα να διαπραχθούν σφάλματα και αφετέρου οι χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων να μην έχουν τις γνώσεις για να αξιολογήσουν την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των πληροφοριών που τους παρέχονται.

Συμφώνα με τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε, πως παρά το υψηλό κόστος με το οποίο επιβαρύνεται μια επιχείρηση για τον εξωτερικό έλεγχο της, επωφελείται πολλαπλώς από αυτόν με τους εξής τρόπους ([Παππάς, 1999](#)):

- Εξασφαλίζεται η συνεχής βελτίωση του λογιστικού της συστήματος.
- Βελτιώνεται η αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου της.
- Αποκτούν νομιμότητα οι λογιστικές καταστάσεις της.
- Αυξάνεται η εγκυρότητα και η πληρότητα των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων όταν συνοδεύονται από το πιστοποιητικό ελέγχου.
- Διευκολύνεται η εκ μέρους της άντληση κεφαλαίων αφού ο σωστά πληροφορημένος επενδυτής αντιμετωπίζει μικρότερο κίνδυνο.

- Διευκολύνεται η διενέργεια του φορολογικού ελέγχου των βιβλίων της επειδή ο εφοριακός ελεγκτής περιορίζει την έκταση και τον χρόνο του ελέγχου του.
- Ενισχύεται ή αποδυναμώνεται η θέση των οικονομικών στελεχών της έναντι των μετόχων ανάλογα με τα πορίσματα του ελέγχου.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, μπορούμε να υποστηρίξουμε πως ο εξωτερικός έλεγχος συντελεί στην καλή λειτουργία της επιχείρησης και στην εξασφάλιση μιας καλής εικόνας απέναντι στους μετόχους και στο επενδυτικό κοινό. Επιπλέον θα μπορούσαμε να αναφέρουμε όπως υποστηρίζουν και οι [Porter, Simon και Hatherly \(2003\)](#), και εναλλακτικές ωφέλειες που προκύπτουν από τον εξωτερικό έλεγχο. Πιο συγκεκριμένα, ο εξωτερικός ελεγκτής είναι ένας πλήρης γνώστης της οικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης και επίσης είναι ανεξάρτητος και αντικειμενικός από και προς την διοίκηση. Συνεπώς μπορεί να κρίνει και να συμβουλεύσει την εκάστοτε διοίκηση σχετικά με ζητήματα βελτίωσης του εσωτερικού ελέγχου, ανάπτυξης των λογιστικών πληροφοριακών συστημάτων και γενικά να δώσει φορολογικές, επενδυτικές και χρηματοοικονομικές συμβουλές. Εάν κοιτάξουμε την έννοια του εξωτερικού ελέγχου, πιο σφαιρικά θα μπορούσαμε να πούμε πως ο εξωτερικός έλεγχος ωφελεί ακόμα και την ίδια την κοινωνία, σαν σύνολο, μιας και εξασφαλίζει την ομαλή λειτουργία των αγορών και παράλληλα διασφαλίζει την ακεραιότητα των διοικήσεων των εταιριών.

5.3 ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ

Οι εκθέσεις των ορκωτών ελεγκτών μπορεί να θεωρηθεί ότι ενδεχομένως επηρεάζουν τις τιμές των μετοχών κυρίως για δύο λόγους ([Ittonen 2012](#)). Πρώτον, οι εκθέσεις μπορεί να περιέχουν πληροφορίες που επηρεάζουν τις εκτιμήσεις των μελλοντικών ταμειακών ροών. Κάθε πληροφορία που μπορεί να οδηγήσει σε αναθεώρηση των εκτιμήσεων αυτών, είναι σχετική και με τις τιμές των μετοχών. Δεύτερον, οι εκθέσεις των ελεγκτών μπορεί να περιέχουν ουσιαστικές πληροφορίες σχετικά με τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων (going concern).

Αρκετές μελέτες έχουν αποδείξει ότι υπάρχει αρνητική αντίδραση της αγοράς κατά την δημοσίευση των ετήσιων εκθέσεων, όταν οι εκθέσεις αυτές περιέχουν παρατηρήσεις από τους ελεγκτές σχετικά με αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου ([Beneish et al., 2008](#) και [Hammersley et al., 2008](#)).

Ο [Beneish et al. \(2008\)](#) αναφέρουν ότι το μέγεθος της επιχείρησης καθώς και η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου ελαττώνουν τις αρνητικές αντιδράσεις που δημιουργούνται λόγω ύπαρξης παρατηρήσεων που αφορούν αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου. Επιπλέον, ο [Hammersley et al. \(2008\)](#) συμπληρώνουν ότι η αντίδραση της αγοράς εξαρτάται από τη σημαντικότητα και τα χαρακτηριστικά της αδυναμίας του εσωτερικού ελέγχου.

Ορισμένες έρευνες, παράλληλα, δείχνουν ότι οι αναφορές των ορκωτών ελεγκτών περί αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου δεν συσχετίζονται με μειώσεις των τιμών των μετοχών γύρω από το χρονικό διάστημα δημοσίευσης των εκθέσεων ([Ogneva et al, 2007](#) και [Beneish et al, 2008](#)).

Ο [Beneish et al. \(2008\)](#), καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι στις περιπτώσεις επιχειρήσεων που εμφανίζουν δυσλειτουργίες του εσωτερικού ελέγχου, οι αγορές είναι κατά κάποιο τρόπο ενημερωμένες εκ των προτέρων από πληροφορίες που διαχέονται. Έτσι, η επίδραση είναι σταδιακή και προφανώς η αντίδραση των επενδυτών κατά τη δημοσίευση των ετήσιων εκθέσεων, δεν θα είναι απότομη.

Στην ανάλυση τους, ο [Ashbaugh-Skaife et al. \(2009\)](#) αναφέρουν ότι υπάρχει σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της απόδοσης των μετοχών και των εκθέσεων των ελεγκτών, καθώς επίσης και ότι ο συστηματικός κίνδυνος είναι μεγαλύτερος στις επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν αδυναμίες στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Οι επιχειρήσεις με αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου έχουν συνήθως πιο σύνθετες δραστηριότητες, έχουν προχωρήσει πρόσφατα σε αλλαγές στην οργανωτική δομή και έχουν λιγότερους πόρους για να επενδύσουν στο σύστημα του εσωτερικού ελέγχου.

Συμπληρωματικά, οι [Schneider και Church \(2008\)](#) σημειώνουν ότι οι αξιολογήσεις των αιτήσεων για δανειοδότηση από τους αρμόδιους τραπεζικούς υπαλλήλους, επηρεάζονται αρνητικά όταν υπάρχουν παρατηρήσεις για τον εσωτερικό έλεγχο.

Εκτός από την διερεύνηση των επιπτώσεων στις αγορές, σε ορισμένες μελέτες, γίνεται ανάλυση των χαρακτηριστικών των επιχειρήσεων οι οποίες έχουν στις εκθέσεις των ελεγκτών παρατηρήσεις σχετικά με αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου. Οι [Ge και McVay \(2005\)](#) αναφέρουν ότι οι επιχειρήσεις αυτές είναι μικρότερες και λιγότερο

κερδοφόρες από επιχειρήσεις που δεν έχουν παρατηρήσεις. Οι Doyle et al. (2007a), επιβεβαιώνουν τα αποτελέσματα των Ge και McVay (2005), αλλά προσθέτουν ότι οι επιχειρήσεις με δυσλειτουργίες εσωτερικού ελέγχου είναι συνήθως νεοϊδρυθείσες ή αναπτύσσονται με ταχύ ρυθμό. Επιπλέον, οι Doyle et al. (2007b) συμπληρώνουν ότι υπάρχει επίπτωση και στα κέρδη.

Οι Hogan και Wilkins (2006) διερευνούν τον τρόπο με τον οποίο οι ελεγκτικές εταιρείες ανταποκρίνονται σε επιχειρήσεις με αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου. Σε αυτές τις περιπτώσεις, αναφέρουν, ότι το κόστος του ελέγχου είναι σημαντικά υψηλότερο και προφανώς αυτό το κόστος επιδεινώνει τις ήδη υπάρχουσες αδυναμίες. Επίσης, εξηγούν ότι οι ελεγκτικές εταιρείες αυξάνουν την αμοιβή του ελέγχου επειδή ο ελεγκτικός κίνδυνος είναι μεγαλύτερος.

Στις περισσότερες έρευνες, προκειμένου να υπολογισθεί η επίδραση των εκθέσεων ελέγχου, χρησιμοποιείται η μεταβολή των τιμών των μετοχών (Ittonen 2010). Η αναφορά των αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου μπορεί να προκαλέσει αβεβαιότητα στις χρηματιστηριακές αγορές, δηλαδή να αυξήσουν τον κίνδυνο των μελλοντικών ταμειακών ροών, καθώς και να έχουν επιπτώσεις στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση και στην αξιοπιστία της διοίκησης. Ως αποτέλεσμα, οι αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου, ενδεχομένως να επηρεάσουν την εκτίμηση των μελλοντικών ταμειακών ροών της επιχείρησης και αυτό θα αυξήσει τον κίνδυνο της επιχείρησης.

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει συνοπτικά την πρόσφατη αρθρογραφία, σχετικά με την ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ της μεταβολής της τιμής της μετοχής και των παρατηρήσεων των ελεγκτών στις οικονομικές καταστάσεις.

Πίνακας 1. Ερευνητικές προσεγγίσεις για την επίδραση των εκθέσεων ελέγχου στις τιμές των μετοχών.

Short Event Window Reaction (1-30 ημέρες)	Long Event Window Reaction (2-12 μήνες)
Soltani (2000, IJA)	Taffler et al. (2004, JAE)
Schaub et al. (2003, JAM)	Herbohn et al. (2007, AF)
Pucheta et al. (2004, EAR)	Ogneva et al. (2007, JAE)
Beneish et al. (2008, TAR)	Kausar et al. (2009, JAR)
Hammersley et al. (2008, RAST)	
Ashbaugh-Skaife et al. (2009, JAR)	
Czernkowski et al. (2010, MAJ)	
Ittonen (2010, MAJ)	

5.4 ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΤΩΝ

5.4.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ

Ο προσδιορισμός του διαστήματος μέσα στο οποίο θα μελετηθεί η επίδραση των παρατηρήσεων των ελεγκτών στην τιμή της μετοχής είναι ένα από τα πιο θεμελιώδη ζητήματα. Διότι, η χρηματιστηριακή αγορά θα αφομοιώσει παράλληλα και κάθε νέα και σχετική πληροφορία που τυχόν θα προκύψει και που θα οδηγήσει στην επανεκτίμηση της τιμής της μετοχής.

Θεωρητικά, η σωστή ημερομηνία επίδρασης είναι η ημερομηνία κατά την οποία η έκθεση ελέγχου είναι διαθέσιμη στους επενδυτές. Στη βιβλιογραφία έχουν χρησιμοποιηθεί πολλές εναλλακτικές ημερομηνίες.

Η ημερομηνία επίδρασης που χρησιμοποιείται πολύ συχνά, είναι η ημερομηνία δημοσίευσης της ετήσιας έκθεσης. Το πρόβλημα με αυτή την ημερομηνία είναι ότι η έκθεση ελέγχου συμπεριλαμβάνεται στην ετήσια έκθεση, όπως επίσης συμπεριλαμβάνει

και τις οικονομικές καταστάσεις και την έκθεση της διοίκησης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την παράλληλη διάχυση πληροφοριών προς τους επενδυτές.

Για παράδειγμα, αν η έκθεση του ορκωτού ελεγκτή και η έκθεση της διοίκησης παρουσιάζονται μαζί, τότε η παρατηρούμενη αντίδραση της αγοράς θα μπορούσε να είναι αποτέλεσμα είτε της έκθεσης ελέγχου, είτε της έκθεσης της διοίκησης ή συνδυασμός και των δύο.

5.4.2 Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΤΩΝ

Ένα άλλο ζήτημα, εκτός από την ημερομηνία επίδρασης, το οποίο θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, είναι η γνώση και οι προσδοκίες των επενδυτών για τα θέματα που παρουσιάζονται στην έκθεση του ορκωτού ελεγκτή. Το ζήτημα προκύπτει επειδή, προφανώς, μία έκθεση ορκωτού ελεγκτή είναι σχεδόν ασήμαντη όταν τα θέματα που αναδεικνύει έχουν γίνει ήδη γνωστά στους επενδυτές από άλλες πηγές πληροφόρησης ή αν τα θέματα αυτά έχουν προβλεφθεί βάσει άλλων δεδομένων.

Συνεπώς, αν η τιμή της μετοχής έχει διαμορφωθεί έχοντας ήδη λάβει υπόψη τους – οι επενδυτές – τις πληροφορίες που περιέχονται στην έκθεση του ελεγκτή, τότε η αντίδραση γύρω από το χρόνο γνωστοποίησης είναι ασθενέστερη ή ενδεχομένως ανύπαρκτη.

5.5 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το διάστημα που ερευνάται η επίδραση των παρατηρήσεων των ελεγκτών στην τιμή της μετοχής, διαφέρει σε κάθε έρευνα. Σύμφωνα με τον [Ittonen \(2012\)](#), οι ερευνητικές προσεγγίσεις για την επίδραση των εκθέσεων ελέγχου στις αγορές, ομαδοποιούνται σε δύο κατηγορίες:

- **Short event window reaction**, όταν το διάστημα κυμαίνεται από 1 έως 30 ημέρες
- **Long event window reaction**, όταν το διάστημα κυμαίνεται από 2 και πάνω μήνες

Πίνακας 2. Επιλογή διαστήματος για μελέτη της επίδρασης των παρατηρήσεων των οικονομικών καταστάσεων.

Συγγραφείς	Έτος	Journal	Event Window	Έρευνα
Soltani	2000	International Journal of Auditing	(-5,+5) days	Η αντίδραση της αγοράς στην δημοσίευση των εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις.
Schaub et al.	2003	Journal of Asset Management	(-1,+1) days	Η αντίδραση της αγοράς στην δημοσίευση των εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις going concern.
Taffler et al.	2004	Journal of Accounting and Economics	(+1,+12) months	Η απόδοση των τιμών των μετοχών μετά από τη δημοσίευση των εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις going concern.
Pucheta et al.	2004	European Accounting Review	(-12,+12) days	Η αντίδραση της αγοράς στην δημοσίευση των εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις
Ogneva et al.	2007	The Accounting Review	(+1,+12) months	Η απόδοση των τιμών των μετοχών μετά από τη δημοσίευση των εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις going concern, συσχετίζοντας την αναμενόμενη απόδοση.
Hammersley et al.	2008	Review in Accounting Studies	(-1,+1) days	Η αντίδραση της αγοράς στην δημοσίευση εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις εσωτερικού ελέγχου, συσχετίζοντας τα χαρακτηριστικά των αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου.
Beneish et al.	2008	The Accounting Review	(-1,+1) days	Η αντίδραση της αγοράς στην δημοσίευση εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις εσωτερικού ελέγχου, συσχετίζοντας την ποιότητα του ελέγχου, το μέγεθος της επιχείρησης και το είδος της αδυναμίας του εσωτερικού ελέγχου.
Herbohn et al.	2008	The Accounting Review	(-5,+5) days	Η αντίδραση της αγοράς και η απόδοση των τιμών των μετοχών στην δημοσίευση των εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις going concern.
Ashbaugh-Skaife et al.	2009	Journal of Accounting Research	(-1,+1) days	Η μεταβολή του συστημικού και μη συστημικού κινδύνου από την δημοσίευση εκθέσεων

				ελέγχου με παρατηρήσεις εσωτερικού ελέγχου
Kausar et al.	2009	Journal of Accounting Research	(+1,+12) months	Η απόδοση των τιμών των μετοχών μετά από τη δημοσίευση των εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις going concern.
Ittonen	2010	Managerial Auditing Journal	(-1,+1) days	Η αντίδραση της αγοράς και η μεταβολή του συστημικού κινδύνου από την δημοσίευση εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις εσωτερικού ελέγχου.
Czernkowski et al.	2010	Managerial Auditing Journal	(-1,+1) days	Η αντίδραση της αγοράς στην δημοσίευση των εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις.

5.5.1 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΜΙΚΡΟΥ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΟΣ (SHORT-WINDOW EVENT)

Η βασική υπόθεση στις μελέτες μικρού διαστήματος (short-window event) είναι ότι οι χρηματιστηριακές αγορές είναι αποτελεσματικές και ότι όλες οι νέες πληροφορίες που προκύπτουν από τη δημοσίευση των εκθέσεων ελέγχου επιδρούν άμεσα στις τιμές των μετοχών. Συνεπώς, όταν στο περιεχόμενο της έκθεσης ελέγχου περιέχονται παρατηρήσεις, οι επενδυτές άμεσα θα επανεκτιμήσουν τις τιμές των μετοχών (Ittonen, 2012).

Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα

Η προσέγγιση short-window event είναι μια πολύ αξιόπιστη μέθοδος για την διερεύνηση των επιπτώσεων των εκθέσεων ελέγχου στις τιμές των μετοχών (Kothari και Warner, 2006). Η αντίδραση της αγοράς θα πρέπει να γίνεται αντιληπτή όταν οι εκθέσεις ελέγχου περιλαμβάνουν νέες πληροφορίες που επηρεάζουν την εκτίμηση για το μέγεθος των μελλοντικών ταμειακών ροών, ή τη βιωσιμότητα της επιχείρησης (going concern).

Όμως, η προσέγγιση αυτή έχει και μειονεκτήματα επειδή οι επενδυτές αναμένεται να αντιδράσουν μόνο αν το περιεχόμενο των εκθέσεων ελέγχου περιλαμβάνει νέες πληροφορίες οι οποίες τους ενδιαφέρουν. Στην βιβλιογραφία, οι ερευνητές έχουν προσπαθήσει να προσδιορίσουν τον αιφνιδιασμό των επενδυτών. Για τον προσδιορισμό

αυτόν λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός στον οποίο οι εκθέσεις ελέγχου έχουν γίνει γνωστές στο κοινό καθώς και ο βαθμός στον οποίο οι παρατηρήσεις των ελεγκτών ήταν αναμενόμενες.

Γενικά, δεν μπορεί να εξαχθεί ασφαλές συμπέρασμα για την αξιοπιστία της μεθόδου short-window event. Όμως, από τη βιβλιογραφία μπορούμε να αναφέρουμε ότι οι περισσότερες έρευνες αναφέρουν μια σημαντική αρνητική αντίδραση των επενδυτών όταν στις εκθέσεις των ελεγκτών περιέχονται παρατηρήσεις που αφορούν αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου καθώς και παρατηρήσεις που αφορούν τη βιωσιμότητα (going concern).

5.5.2 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΟΣ (LONG-WINDOW EVENT)

Η προσέγγιση long-window event στηρίζεται στο γεγονός ότι οι επενδυτές χρειάζονται χρόνο προκειμένου να ερμηνεύσουν και να αξιολογήσουν αρνητικές πληροφορίες, σε αντίθεση με το γεγονός ότι αντιδρούν γρήγορα σε θετικές εξελίξεις (Dichev και Piotroski, 2001). Συνεπώς, οι τιμές των μετοχών δεν θα επανακαθοριστούν μέσα σε ένα μικρό χρονικό διάστημα αλλά απαιτείται μεγαλύτερο διάστημα ώστε να εκδηλωθούν οι επιπτώσεις.

Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα

Η προσέγγιση αυτή θεωρείται πιο αξιόπιστη ως προς τον προσδιορισμό του χρόνου ανακοίνωσης των εκθέσεων ελέγχου στο επενδυτικό κοινό. Δηλαδή, είναι αρκετά ευκολότερο να προσδιορισθεί ο μήνας παρά η ακριβής ημερομηνία.

Το βασικό μειονέκτημα της προσέγγισης long-window event είναι η έλλειψη αξιοπιστίας. Πιο συγκεκριμένα, αντιμετωπίζει προβλήματα στον εντοπισμό της πραγματικής μεταβολής των τιμών των μετοχών καθώς μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα ενδεχομένως να συμβούν πολλά γεγονότα (Kothari και Warner, 2006). Έτσι, ίσως οι επιδράσεις διαφορετικών γεγονότων να συνυπολογισθούν λανθασμένα.

Σύμφωνα με τις έρευνες που έχουν χρησιμοποιήσει τη προσέγγιση long-window event, δεν μπορούμε να εξάγουμε συμπέρασμα για την αξιοπιστία της μεθόδου. Ο Taffler et al. (2004) και ο Kausar et al. (2009) βρίσκουν σημαντική αρνητική μεταβολή των τιμών

των μετοχών όταν δημοσιεύονται εκθέσεις ελέγχου με παρατηρήσεις που αφορούν τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων. Αντίθετα, ο [Herbohn et al. \(2007\)](#) και η [Ogneva et al. \(2007\)](#) δεν βρίσκουν καμία συσχέτιση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

6.1 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ - ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ

Συνοψίζοντας την βιβλιογραφική επισκόπηση διαμορφώνονται οι ερευνητικές υποθέσεις. Οι ερευνητικές υποθέσεις, οι οποίες διατυπώνονται στο παρόν κεφάλαιο, και εξετάζονται εμπειρικά με στοιχεία από επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται στην Μεγάλη Βρετανία έχουν ως εξής:

H0: η μεταβολή της τιμής της μετοχής της επιχείρησης δεν επηρεάζεται από τις παρατηρήσεις του ελεγκτή στις οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης,

H1: η μεταβολή της τιμής της μετοχής της επιχείρησης επηρεάζεται από τις παρατηρήσεις του ελεγκτή στις οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης,

και

H0: η μεταβολή της τιμής της μετοχής της επιχείρησης δεν επηρεάζεται από το αν ελέγχεται από μια Big4 ελεγκτική εταιρεία,

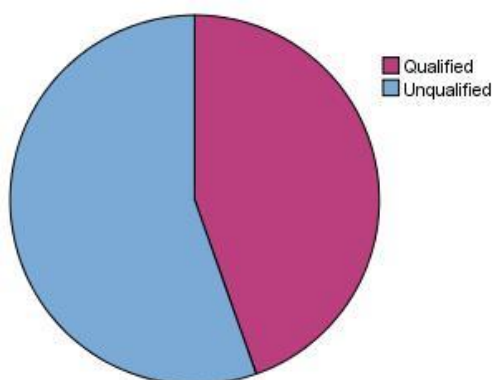
H1: η μεταβολή της τιμής της μετοχής της επιχείρησης επηρεάζεται από το αν ελέγχεται από μια Big4 ελεγκτική εταιρεία.

Στην παρούσα εργασία, προκειμένου να διερευνηθεί αν οι παρατηρήσεις που μνημονεύονται στις εκθέσεις των ορκωτών ελεγκτών επηρεάζουν αρνητικά τις τιμές των μετοχών, γίνονται δύο παραδοχές. Πρώτον, θεωρούμε ότι οι εκθέσεις ελέγχου περιέχουν πληροφορίες οι οποίες δεν έχουν γίνει γνωστές από άλλες πηγές ή δεν έχουν προβλεφθεί από άλλες πληροφορίες και δεδομένα. Η δεύτερη παραδοχή αφορά το περιεχόμενο των παρατηρήσεων και θεωρούμε ότι κάθε παρατήρηση που μνημονεύεται σχετίζεται με τις λειτουργίες του εσωτερικού ελέγχου άμεσα ή έμμεσα.

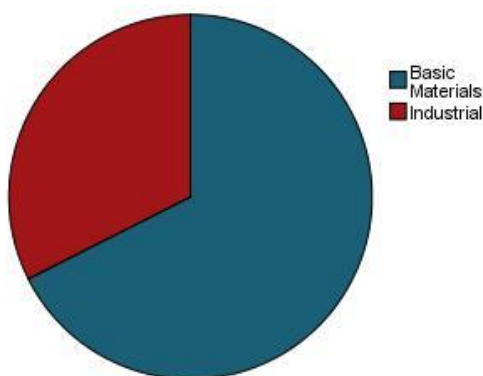
6.2 ΔΕΔΟΜΕΝΑ – ΕΠΙΛΟΓΗ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα εργασία, επιλέχθηκε⁷ από επιχειρήσεις που ανήκουν στους κλάδους βιομηχανίας (industrial) και πρώτων υλικών (basic materials) και δραστηριοποιούνται στην Μεγάλη Βρετανία. Συνολικά επιλέχθηκαν 74 επιχειρήσεις, 24 του βιομηχανικού κλάδου και 50 του κλάδου βασικών υλικών. Επίσης, από τις 74 επιχειρήσεις⁸ – για το έτος 2011 – οι 33 είχαν παρατηρήσεις στην έκθεση του ελεγκτή των οικονομικών καταστάσεων (qualified) ενώ οι 41 επιχειρήσεις δεν είχαν καμία παρατήρηση (unqualified).

Σχήμα 2. Κατανομή δείγματος σύμφωνα με τη γνώμη του ελεγκτή.

Σχήμα 3. Κατανομή δείγματος σύμφωνα με τον κλάδο.

⁷ Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με αναζητήσεις στην βάση δεδομένων Thomson Reuters One.

⁸ Από το δείγμα αφαιρέθηκαν όσες επιχειρήσεις είχαν παρατηρήσεις σχετικές με τη συνέχιση της δραστηριότητάς τους (Going Concern).

Για τις παραπάνω επιχειρήσεις, συλλέχθηκαν οι τιμές των μετοχών τους για χρονικό διάστημα 10 ημερών, 5 ημέρες πριν και 5 ημέρες μετά την ημερομηνία δημοσίευσης⁹ των οικονομικών τους καταστάσεων.

6.3 ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην παρούσα μελέτη, ως εξαρτημένη μεταβλητή (Stock_Price) χρησιμοποιήθηκε η μεταβολή της τιμής της μετοχής 5 μέρες πριν και 5 μέρες μετά την δημοσίευση των οικονομικών καταστάσεων. Η μεταβολή της τιμής της μετοχής έπαιρνε την τιμή 0 αν είχε αυξητική τάση ή παρέμενε αμετάβλητη, ενώ έπαιρνε την τιμή 1 όταν παρουσίαζε μείωση. Όσον αφορά τις ανεξάρτητες μεταβλητές της έρευνας, αυτές ήταν αν υπήρχαν παρατηρήσεις από τον ορκωτό ελεγκτή (Weakness) και αν ελεγχόταν από τις Big 4 ελεγκτικές εταιρείες (Big4). Πιο αναλυτικά, η μεταβλητή Weakness έπαιρνε την τιμή 0 όταν η επιχείρηση δεν είχε στις οικονομικές τις καταστάσεις παρατηρήσεις από τον εξωτερικό ελεγκτή, ενώ σε αντίθετη περίπτωση έπαιρνε την τιμή 1. Τέλος, η μεταβλητή Big4 έπαιρνε την τιμή 0 όταν δεν ελεγχόταν από κάποια μεγάλη ελεγκτική εταιρία και την τιμή 1 όταν ελεγχόταν. Οι μεταβλητές της έρευνας καθώς και ο ορισμός τους παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3. Περιγραφή μεταβλητών

Stock_Price	Πτώση της τιμής της μετοχής ή όχι
Weakness	Έχει ή δεν έχει παρατηρήσεις στις Ο.Κ.
Big4	Ελέγχεται ή όχι από Big4

6.4 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για τη διερεύνηση της ύπαρξης συσχέτισης μεταξύ της δημοσίευσης των εκθέσεων ελέγχου με παρατηρήσεις από τους ορκωτούς ελεγκτές και της μεταβολής της τιμής της μετοχής, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της διωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης (Binary Logistic Regression).

⁹ Η ημερομηνία δημοσίευσης των οικονομικών καταστάσεων δεν είναι κοινή για όλες τις επιχειρήσεις.

Η λογιστική παλινδρόμηση είναι χρήσιμη σε καταστάσεις στις οποίες επιθυμούμε την πρόβλεψη της ύπαρξης ή της απουσίας ενός χαρακτηριστικού ή ενός συμβάντος. Η πρόβλεψη αυτή βασίζεται στην κατασκευή ενός γραμμικού μοντέλου και συγκεκριμένα στον προσδιορισμό των τιμών που παίρνουν οι συντελεστές ενός συνόλου ανεξάρτητων μεταβλητών που χρησιμοποιούνται ως μεταβλητές πρόβλεψης (predictor variables). Η μέθοδος της διωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης, προτιμήθηκε διότι αναφέρεται σε εκείνες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η εξαρτημένη μεταβλητή είναι διμερής (binary) ή όπως ονομάζεται διαφορετικά διχοτομημένη (dichotomous), κάτι το οποίο συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση, ναι ή όχι πτώση της τιμής της μετοχής.

Η λογική της λογιστικής παλινδρόμησης είναι παρόμοια με αυτή της γραμμικής πολλαπλής παλινδρόμησης, με τη διαφορά ότι επειδή η εξαρτημένη μεταβλητή είναι κατηγορική, δεν προβλέπουμε τιμές της εξαρτημένης μεταβλητής, αλλά ταξινόμηση σε μία εκ των δύο κατηγοριών της (group membership). Το υπόδειγμα της λογιστικής παλινδρόμησης είναι:

$$\ln(Odds) = b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_ix_i$$

Το δεξί μέρος της εξίσωσης δημιουργείται από ένα γραμμικό συνδυασμό των ανεξάρτητων μεταβλητών που συμμετέχουν στο μοντέλο παλινδρόμησης. Το αριστερό μέρος περιέχει τις τιμές της εξαρτημένης μεταβλητής με τη μορφή του λογαρίθμου των odds, δηλαδή του λογαρίθμου της σχέσης $Odds = Prob/(1-Prob)$. Ο όρος Prob εκφράζει την πιθανότητα του συμβάντος του γεγονότος. Οι συντελεστές των ανεξάρτητων μεταβλητών στην εξίσωση παλινδρόμησης εκτιμούνται με βάση της μεθόδου Μεγίστης Πιθανοφάνειας. Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, η τιμή των συντελεστών των ανεξάρτητων μεταβλητών είναι αυτή που κάνει τις παρατηρηθείσες τιμές της εξαρτημένης μεταβλητής πιο πιθανές, βάσει του συνόλου των ανεξαρτήτων μεταβλητών.

Στην παρακάτω εξίσωση παρουσιάζεται η μαθηματική σχέση μεταξύ της εξαρτημένης (y) μεταβλητής και των ανεξάρτητων μεταβλητών ($x_1, x_2, \dots, x_i$):

$$Prob\left(\frac{y}{x_i}\right) = \frac{e^{b_0+b_1x_1+b_2x_2+\dots+b_ix_i}}{1 + e^{b_0+b_1x_1+b_2x_2+\dots+b_ix_i}}$$

Η εφαρμογή της μεθόδου της λογιστικής παλινδρόμησης πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια του στατιστικού προγράμματος SPSS 17. Η διαδικασία η οποία ακολουθήθηκε κατά τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων, αναλύεται στη συνέχεια μέσω πινάκων στους οποίους παρουσιάζεται βήμα προς βήμα η ανάλυση της λογιστικής παλινδρόμησης και τα αποτελέσματα αυτής.

6.5 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης των δεδομένων. Για τον έλεγχο των υποθέσεων που διατυπώθηκαν στην αρχή του παρόντος κεφαλαίου χρησιμοποιήθηκε αρχικά ο έλεγχος X^2 και στη συνέχεια η μέθοδος της διωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης.

6.5.1 ΕΛΕΓΧΟΣ X^2

Στον πίνακα 4 παρουσιάζονται τα δεδομένα του ελέγχου X^2 για την μεταβλητή Weakness. Η τιμή sig. αποδεικνύει την στατιστική σημαντικότητα των μεταβλητών και οι μεταβλητές με sig.<0,05 θεωρούνται στατιστικά σημαντικές.

Στη περίπτωση μας, η συσχέτιση της ύπαρξης παρατηρήσεων στις οικονομικές καταστάσεις από τον ελεγκτή και της πτώσης της τιμής της μετοχής επαληθεύεται από τον έλεγχο X^2 . Στον παρακάτω πίνακα παρατηρούμε την ύπαρξη συσχέτισης για τις μεταβλητές Stock_Price και Weakness, καθώς η τιμή sig.=0,004 είναι μικρότερη από 0,05.

Πίνακας 4. Έλεγχος X^2 για την μεταβλητή Weakness.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	8,382 ^a	1	,004		
Continuity Correction ^b	7,035	1	,008		
Likelihood Ratio	8,482	1	,004		
Fisher's Exact Test				,007	,004
Linear-by-Linear Association	8,269	1	,004		
N of Valid Cases	74				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,04.

b. Computed only for a 2x2 table

Αντίθετα από τα δεδομένα του πίνακα 5, παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει κάποια συσχέτιση ανάμεσα στη μεταβολή της τιμής της μετοχής και από το αν ελέγχεται ή όχι από κάποια Big4 ελεγκτική εταιρεία. Η τιμή sig.=0,589 είναι μεγαλύτερη από 0,05 και επομένως η μεταβλητή Big4 δεν είναι στατιστικά σημαντική.

Πίνακας 5. Έλεγχος X^2 για την μεταβλητή Big4.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,000 ^a	1	,984		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,000	1	,984		
Fisher's Exact Test				1,000	,589
Linear-by-Linear Association	,000	1	,984		
N of Valid Cases	74				

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,04.

b. Computed only for a 2x2 table

6.5.2 ΔΙΩΝΥΜΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΠΑΛΙΝΔΡΟΜΗΣΗ

Σύμφωνα με τα δεδομένα του πίνακα 6, η εξίσωση της διωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης διαμορφώνεται ως εξής:

$$\ln(Odds) = -1,253 + 1,451Weakness - 0,035Big4$$

Πίνακας 6. Οι μεταβλητές στην εξίσωση

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a Weakness	1,451	,515	7,959	1	,005	4,269
Big4	-,035	,516	,005	1	,945	,965
Constant	-1,253	,439	8,154	1	,004	,286

a. Variable(s) entered on step 1: Weakness, Big4.

Η στήλη Wald αναγράφει τις τιμές της στατιστικής συνάρτησης Wald βάση της οποίας γίνεται ο έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας των συντελεστών βάση της X^2 κατανομής. Οι τιμές στην στήλη Wald προκύπτουν από την διαίρεση της τιμής της παραμέτρου B με την τιμή του τυπικού σφάλματος S.E., υψωμένες στο τετράγωνο.

Όπως και στους ελέγχους X^2 της προηγούμενης υποενοότητας, έτσι και εδώ εμφανίζεται στατιστικά σημαντική η μεταβλητή Weakness (sig.=0,005<0,05) και μη σημαντική η Big4 (sig.=0,945>0,05).

Προκειμένου να προσδιορίσουμε την πιθανότητα να έχουμε πτώση της τιμής της μετοχής όταν υπάρχουν παρατηρήσεις στην έκθεση του ορκωτού ελεγκτή, θα πρέπει να διακρίνουμε δύο περιπτώσεις. Μία περίπτωση για Big4=0 και μία δεύτερη περίπτωση για Big4=1.

Δεδομένου ότι Big4=0.

Από την εξίσωση της παλινδρόμησης προκύπτει ότι:

$$Odds = e^{-1,253+1,451Weakness-0,035Big4}$$

Επομένως, όταν έχουμε παρατηρήσεις είναι κατά 1,218 πιο πιθανό να προκύψει πτώση της τιμής της μετοχής παρά να μην υπάρξει πτώση.

Αντίστοιχα, όταν δεν έχουμε παρατηρήσεις τότε είναι κατά 0,285 πιο πιθανό να προκύψει πτώση της τιμής της μετοχής παρά να μην υπάρξει πτώση. Ο λόγος 1,218/0,285 ισούται με 4,27 όσο και το $\text{Exp}(B)$ της μεταβλητής Weakness του πίνακα 4.

Σύμφωνα με την εξίσωση:

$$Prob\left(\frac{Stock\_Price}{Weakness}\right) = \frac{e^{-1,253+1,451Weakness-0,035Big4}}{1 + e^{-1,253+1,451Weakness-0,035Big4}}$$

όταν έχουμε παρατηρήσεις στις εκθέσεις ελέγχου, το μοντέλο μας προβλέπει ότι το 55% των επιχειρήσεων θα έχει πτώση στην τιμή της μετοχής. Αντίστοιχα, όταν δεν υπάρχουν καθόλου παρατηρήσεις στις εκθέσεις ελέγχου, τότε το μοντέλο προβλέπει ότι το 22% των επιχειρήσεων θα έχει πτώση στην τιμή της μετοχής.

Δεδομένου ότι Big4=1.

Εφαρμόζοντας την προηγούμενη μεθοδολογία, προκύπτει πως όταν υπάρχουν παρατηρήσεις, το μοντέλο προβλέπει ότι το 54% των επιχειρήσεων θα έχει πτώση στην τιμή της μετοχής. Αντίστοιχα, όταν δεν υπάρχουν καθόλου παρατηρήσεις στις εκθέσεις ελέγχου, τότε το μοντέλο προβλέπει ότι το 21% των επιχειρήσεων θα έχει πτώση στην τιμή της μετοχής.

Παρατηρούμε ότι η διαφορά με την προηγούμενη περίπτωση είναι σχεδόν αμελητέες. Αυτό είναι προφανές, καθώς από την εξίσωση της παλινδρόμησης, γίνεται αντιληπτό ότι η μεταβλητή Big4 δεν επηρεάζει σημαντικά την μεταβλητή Stock_Price.

Από τον πίνακα 7, συμπεραίνουμε ότι οι προβλέψεις του μοντέλου μας είναι σωστές για 50 επιχειρήσεις από τις 74 του δείγματος μας. Δηλαδή, το ποσοστό επιτυχίας είναι 67,6% το οποίο είναι ένα αρκετά υψηλό ποσοστό ερμηνείας για την συσχέτιση μας.

Πίνακας 7. Ταξινόμηση παρατηρούμενων και προβλεπόμενων τιμών

Observed			Predicted		Percentage Correct
			Stock_Price		
			0	1	
Step 1	Stock_Price	0	32	15	68,1
		1	9	18	66,7
Overall Percentage					67,6

a. The cut value is ,500

Πίνακας 8. Έλεγχος των Hosmer and Lemeshow

Step	Chi-square	df	Sig.
1	,849	2	,654

Οι Hosmer και Lemeshow χρησιμοποίησαν το στατιστικό C για τον έλεγχο της καλής προσαρμογής των δεδομένων (ποσοστιαίας κατανομής των παρατηρήσεων σε ομάδες). Το στατιστικό C θεωρείται ότι κατανέμεται με βάση την κατανομή X^2 του Pearson. Τιμή του X^2 που αντιστοιχεί σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha > 0,05$ δηλώνει ότι το μοντέλο της λογιστικής παλινδρόμησης είναι καλά προσαρμοσμένο στα δεδομένα. Στην παρούσα περίπτωση και σύμφωνα με τον πίνακα 7 προκύπτει ότι $\alpha = 0,654 > 0,05$.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα γεγονότα της τελευταία δεκαετίας αποτέλεσαν αφορμή προκειμένου να αναθεωρηθεί η σημασία του εσωτερικού ελέγχου. Τα οικονομικά σκάνδαλα, η κατάρρευση χρηματοοικονομικών κολοσσών και γενικότερα η παγκόσμια οικονομική κρίση, προκάλεσαν αρνητικές επιπτώσεις στις επιχειρήσεις αλλά και στην εμπιστοσύνη των επενδυτών. Αυτό οδήγησε στην ανάγκη για δημιουργία δικλείδων ασφαλείας στη λειτουργία των επιχειρήσεων. Το νομοθετικό πλαίσιο για τις επιχειρήσεις έγινε πιο αυστηρό και δόθηκε μεγάλη έμφαση στον έλεγχο της αποτελεσματικότητας των σημείων ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων (Chambers, 2010).

Ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια λειτουργία η οποία συμβάλλει στην αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων. Η εφαρμογή διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου αυξάνει την ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης, δημιουργεί πρόσθετο πλούτο για τους μετόχους, προσθέτει αξία στις λειτουργίες της εταιρείας και μακροπρόθεσμα μεγιστοποιεί την απόδοση και την κερδοφορία της.

Η έκθεση ελέγχου είναι το αποτέλεσμα της ελεγκτικής διαδικασίας και περιλαμβάνει την γνώμη του εξωτερικού ελεγκτή για τη συμμόρφωση των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων σύμφωνα με τις γενικά αποδεκτές αρχές της Λογιστικής. Η δημοσίευση των εκθέσεων ελέγχου αποτελεί, ουσιαστικά τον μοναδικό τρόπο επικοινωνίας μεταξύ των ελεγκτών και των επενδυτών. Η άποψη και οι παρατηρήσεις των ελεγκτών μπορούν να αξιολογηθούν από τους επενδυτές προκειμένου να λάβουν αποφάσεις.

Ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων είναι προφανώς αναγκαίος ώστε να διασφαλίζονται τόσο τα συμφέροντα των ίδιων των επιχειρήσεων αλλά και των επενδυτών. Οι χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων βασίζονται στις επενδυτικές αποφάσεις τους στα δεδομένα που παρουσιάζονται στις οικονομικές καταστάσεις. Είναι λοιπόν αντιληπτό πως δεν είναι δυνατόν να ρισκάρουν να λαμβάνουν τέτοιου είδους αποφάσεις σε ψευδή ή λανθασμένα οικονομικά στοιχεία.

Στην παρούσα εργασία έγινε βιβλιογραφική επισκόπηση για την αντίδραση των αγορών στην δημοσίευση οικονομικών καταστάσεων με παρατηρήσεις που αφορούν τον

εσωτερικό έλεγχο. Οι ερευνητικές προσεγγίσεις που μελετήθηκαν μπορούν να ομαδοποιηθούν σε δύο κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται οι έρευνες στις οποίες χρησιμοποιήθηκε μικρό διάστημα (short event window reaction) για την διερεύνηση των αντιδράσεων των αγορών από τη δημοσίευση οικονομικών καταστάσεων με παρατηρήσεις. Στις προσεγγίσεις αυτές χρησιμοποιούνται χρονικά διαστήματα από μία έως τριάντα ημέρες και έχουν ως κύριο σκοπό να διερευνήσουν αν υπάρχει άμεση αντίδραση από την αγορά μετά τη δημοσίευση των εκθέσεων ελέγχου. Προφανώς, λαμβάνεται ως δεδομένο ότι οι αγορές λειτουργούν αποτελεσματικά.

Στη δεύτερη κατηγορία, περιλαμβάνονται ερευνητικές προσεγγίσεις που χρησιμοποιούν ένα σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα (long event window reaction) προκειμένου να εντοπίσουν τις αντιδράσεις των επενδυτών. Οι έρευνες αυτές έχουν ως βασική υπόθεση ότι οι επενδυτές χρειάζονται αρκετό χρόνο (έξι έως δώδεκα μήνες) προκειμένου να αξιολογήσουν τα δεδομένα των εκθέσεων ελέγχου και των οικονομικών καταστάσεων γενικότερα. Με αυτή τη λογική, η αντίδραση δεν θα είναι άμεση αλλά θα εκδηλώνεται σταδιακά και σε βάθος χρόνου.

Τα ευρήματα από τις ερευνητικές προσεγγίσεις και των δύο παραπάνω κατηγοριών, δεν κινούνται σε μία κατεύθυνση αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις είναι αντιφατικά. Αυτό ίσως να οφείλεται στις διαφορετικές μεθοδολογίες που ακολουθούνται ή ακόμα και στο γεγονός ότι οι επενδυτές δεν είναι όλοι σε θέση να μπορούν να αξιολογήσουν τις πληροφορίες από τις εκθέσεις ελέγχου.

Οι πληροφορίες που περιέχονται στις εκθέσεις ελέγχου, είτε είναι εκθέσεις με σύμφωνη γνώμη είτε με παρατηρήσεις, αναμένονται να επηρεάσουν τους επενδυτές στην περίπτωση που αυτές επηρεάζουν τις εκτιμήσεις τους για τις μελλοντικές ταμιακές ροές. Επιπλέον, οι αντιδράσεις των αγορών εξαρτώνται σημαντικά από το αν οι εκθέσεις ελέγχου περιέχουν νέες πληροφορίες, οι οποίες δεν ήταν διαθέσιμες με κάποιο άλλο τρόπο ή δεν είχαν προβλεφθεί.

Στην παρούσα ερευνητική προσέγγιση, χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη Μεγάλη Βρετανία και στους κλάδους Βιομηχανίας (Industrial) και Βασικών Υλικών (Basic Materials) για το έτος 2011. Ως χρονικό διάστημα ελέγχου της αντίδρασης της αγοράς στις εκθέσεις ελέγχου, χρησιμοποιήθηκε

διάστημα δέκα ημερών (-5,+5) (Herbohn et al., 2008; Soltani, 2000). Τα αποτελέσματα της έρευνας αποδεικνύουν ότι η δημοσίευση οικονομικών καταστάσεων με παρατηρήσεις στις εκθέσεις ελέγχου, επιδρά αρνητικά στο επενδυτικό κοινό και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την πτώση της τιμής της μετοχής.

Αναλυτικότερα, στην έρευνα μας προκύπτει ότι όταν έχουμε παρατηρήσεις στις εκθέσεις ελέγχου, το 55% των επιχειρήσεων προβλέπεται να έχει πτώση στην τιμή της μετοχής. Αντίστοιχα, όταν δεν υπάρχουν καθόλου παρατηρήσεις στις εκθέσεις ελέγχου, τότε το 22% των επιχειρήσεων προβλέπεται να έχει πτώση στην τιμή της μετοχής.

Αντίθετα, όσον αφορά τις ελεγκτικές εταιρείες, δεν βρέθηκε καμία συσχέτιση μεταξύ των αντιδράσεων των επενδυτών και από το αν οι εκθέσεις ελέγχου έχουν καταρτιστεί από Big4 ελεγκτικές εταιρείες ή όχι.

Για μελλοντική έρευνα προτείνεται ο προσδιορισμός της ακριβής ημερομηνίας κατά την οποία οι αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου γίνονται γνωστές προς το επενδυτικό κοινό. Επιπλέον, θα μπορούσε να μελετηθεί η επίδραση και άλλων εκθέσεων πέρα των εκθέσεων ελέγχου, όπως η έκθεση διαχείρισης και η επεξηγηματική έκθεση του διοικητικού συμβουλίου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Λουμιώτης, Β., 2010. Ελεγκτική. Αθήνα, Εκδόσεις ΙΕΣΟΕΛ.
2. Λουμιώτης, Β., 2008. Βασικές οδηγίες Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων. Αθήνα, Εκδόσεις ΙΕΣΟΕΛ.
3. Μούζουλας, Σ., 2003. Εταιρική Διακυβέρνηση (Corporate Governance): Διεθνής εμπειρία, Ελληνική πραγματικότητα. Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα.
4. Νόμος 3016/2002, Για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις, (ΦΕΚ 110/17.05.2002), όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 26 του νόμου 3091/2002 (ΦΕΚ 330/24.12.2002).
5. Νόμος 3429/2005, Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί (Δ.Ε.Κ.Ο), (ΦΕΚ 314Α/27.12.2005).
6. Παπάς, Α., 1999. Εισαγωγή στην Ελεγκτική. Αθήνα, Εκδόσεις Μπένος.
7. Παπαστάθης Π., 2003. Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος στις επιχειρήσεις - οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του, τόμος Α, σελ.49

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

8. Ashbaugh-Skaife, H., Collins, D., Kinney, W. and LaFond, R., 2009. The effect of SOX internal control deficiencies on firm risk and cost of equity. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 47 No. 1, pp. 1-43.
9. Ashbaugh-Skaife, H., Collins, D., Kinney, W., and LaFond, R., 2008. The effect of SOX internal control deficiencies and their remediation on accrual quality. *The Accounting Review*, Vol. 83 No. 1, pp. 217-250.
10. Ashbaugh-Skaife, H., Collins, D. and Kinney, W., 2007. The discovery and reporting of internal control deficiencies prior to SOX-mandated audits. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 44, pp. 166-92.
11. Ball, R. and Shivakumar L., 2005. Earnings quality in U.K. private firms: comparative loss recognition timeliness. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 39, pp. 83–128.
12. Beneish, M., Billings, M. and Hodder, L., 2008. Internal control weaknesses and information uncertainty. *The Accounting Review*, Vol. 83 No. 3, pp. 665-703.

13. Bessell, M., Anandarajan A., and Umar A., 2003. Information content, audit reports and going concern: an Australian study. *Accounting and Finance*, Vol. 43, pp. 261–282.
14. Butler, M., Leone A., and Willenborg M., 2004. An empirical analysis of auditor reporting and its association with abnormal accruals. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 37 No. 2, pp. 139–165.
15. Chambers R., 2010. Responding to Change, *Internal Auditor Magazine*, Vol. 61 No 2.
16. Cheney, G., 2008. Are your internal controls sufficient? *Financial Executive*, vol.24, Issue 4, pp. 20-23.
17. Citron, D., Taffler R., and Uang J., 2008. Delays in reporting price-sensitive information: the case of going concern. *Journal of Accounting and Public Policy*, Vol. 27 No. 1, pp. 19–37.
18. Czernekowski, R., Green, W. and Wang, Y., 2010. The value of audit qualifications in China. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 25, pp. 404–426.
19. Dichev, D. and Piotroski, J., 2001. The Long-Run Stock Returns Following Bond Ratings Changes. *The Journal of Finance*, Vol. 53, Issue: 1, pp. 173-203.
20. Dittenhofer, M., 2001. Internal Auditing Effectiveness: An expansion of present methods. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 16, No. 8, pp. 443-450.
21. Doyle, J., Ge, W. and McVay, S., 2007a. Accruals quality and internal control over financial reporting. *The Accounting Review*, Vol. 82 No. 5, pp. 1141-70.
22. Doyle, J., Ge, W. and McVay, S., 2007b. Determinants of weaknesses in internal control over financial reporting. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 44 Nos 1/2, pp. 193-223.
23. Duréndez Gómez - Guillamón, A., 2003. The usefulness of the audit report in investment and financing decisions. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 18, pp. 549–559.
24. Ge, W., & McVay, S., 2005. The disclosure of material weaknesses in internal control after the Sarbanes-Oxley Act. *Accounting Horizons*, Vol. 19, pp. 137–158.
25. Geiger, M., Raghunandan K., and Rama D., 2005. Recent changes in the association between bankruptcies and prior audit opinions. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, Vol. 24 No. 1, pp. 21–35.

26. Gerrit, S., 2009. Internal Auditing Research: Where are we going? Editorial. *International Journal of Auditing*, Vol. 13, pp. 1-7.
27. Graham, J.R., Harvey, C.R., and Rajgopal, S., 2005. The economic implications of corporate financial reporting. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 40, pp. 3-73.
28. Guenther, D., 2005. *Financial reporting and analysis*. McGraw-Hill/Irwin. New York etc.
29. Guiral-Contreras, A., Gonzalo - Angulo J., and Rodgers W., 2007. Information content and regency effect of the audit report in loan rating decisions. *Accounting and Finance*, Vol. 47 No. 2, pp. 285–304.
30. Hammersley, J., Myers, L. and Shakespeare, C., 2008. Market reactions to the disclosure of internal control weaknesses and to the characteristics of those weaknesses under Section 302 of the Sarbanes Oxley Act of 2002. *Review of Accounting Studies*, Vol. 13 No. 1, pp. 141-65.
31. Herbohn, K., Rangunathan, V. and Garsden, R., 2007. The horse has bolted: revisiting the market reaction to going concern modifications of audit reports. *Accounting and Finance*, Vol. 47, pp. 473–493.
32. Hogan, C.E. and Wilkins, M.S., 2006. Evidence on the audit risk model: Do auditors increase audit effort in the presence of internal control deficiencies? *Contemporary Accounting Research*, Vol. 25, Issue 1, pp. 219–242.
33. Hoitash, R., Hoitash U., and Bedard J., 2008. Auditing, internal control quality and audit pricing under the Sarbanes-Oxley Act. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, Vol. 27 No. 1, pp. 105–126.
34. IFAC, 2003. *Handbook of international audit, assurance, and ethics pronouncements – 2003 edition*. International Federation of Accountants, p. 819.
35. Ittonen, K., 2012. Market reactions to qualified audit reports: Research approaches. *Journal of Accounting Research*, Vol. 25 Issue: 1, pp.8 – 24.
36. Ittonen, K., 2010. Investor reactions to disclosures of material internal control weaknesses. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 25 Issue: 3, pp. 259 – 268.
37. Jegadeesh, N. and Livnat, J., 2006. Post-earnings-announcement drift: the role of revenue surprises, *Financial Analyst Journal*, Vol.62 No.2, pp. 22–34.

38. Johnson G., Scholes K., and Whittington R., 2008. Exploring Corporate Strategy, Part I, Chapter 4, 8th edition, Prentice Hall.
39. Kausar, A., Taffler, R. and Tan, C., 2009. The going-concern market anomaly. *Journal of Accounting Research*, Vol. 47, pp. 213–239.
40. Knechel, R., Naiker, V. and Pacheco, G., 2007. Does industry specialization matter? Evidence from market reaction to auditor switches, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol. 26 No. 1, pp. 19-45.
41. Kothari, S. and Warner, J., 2006. Econometrics of Event Studies. In Espen Eckbo, Ed., *Handbook of Empirical Corporate Finance*, Elsevier-North-Holland.
42. Krishnamurthy, S., Zhou J., and Zhou N., 2006. Auditor reputation, auditor independence, and the stock-market impact of Andersen's indictment on its client firms. *Contemporary Accounting Research*, Vol. 23 No. 2, pp. 465–490.
43. Krishnan, J., 2005. Audit committee quality and internal control: An empirical analysis. *The Accounting Review*, Vol.80, pp. 649-675.
44. Lambert, R., Leuz, C., and Verrecchia, R.E., 2007. Accounting information, disclosure, and the cost of capital. *Journal of Accounting Research* , Vol.45, pp. 385-420.
45. Locatelli, M., 2002. Good Internal Controls and Auditor Independence. *The CPA Journal*, vol.72, Issue 10, pp. 12-15.
46. Naser, K., Nuseibeh R. and Al-Hussaini, A., 2003. Users' perceptions of various aspects of Kuwaiti corporate reporting. *Managerial Auditing Journal*, Vol.18, pp. 599–617.
47. Nicolaisen, D.T., 2004. Keynote speech at 11th annual Midwestern financial reporting symposium. Chicago, IL, October 7, 2004.
48. Nolan J., Smith, F., 2008. Finding New Value in Internal Audit, *Directorship*, Vol 33, Issue 6, pp. 74.
49. Ogneva, M., Subramanyam, K. and Raghunandan, K., 2007. Internal control weakness and cost of equity: evidence from SOX Section 404 disclosures. *The Accounting Review*, Vol. 82 No. 5, pp. 1255-97.
50. Ogneva, M. and Subramanyam, K., 2007. Does the stock market underreact to going concern opinions? Evidence from the U.S. and Australia. *Journal of Accounting and Economics*, Vol.43 No.1, pp. 439–452.

51. Palmrose, Z.V., Richardson, V.J., and Scholz, S., 2004. Determinants of market reactions to restatement announcements. *Journal of Accounting and Economics*, Vol.37, pp. 59–89.
52. Porter, B., Simon, J, Hatherly, D., 2003. *Principles of external auditing*. 3rd edn. Wiley, West Sussex.
53. Pucheta, M., Vico, A. and Garcia, M., 2004. Reactions of the Spanish capital market to qualified audit reports. *European Accounting Review*, Vol.13 No.4, pp. 689–711.
54. Ryan, P. and Taffler, R., 2004. Are economically significant stock returns and trading volumes driven by firm specific news releases? *Journal of Business Finance and Accounting*, Vol. 31, pp. 49–82.
55. Razzetti, A., 2003. *Internal Auditing, Consulting to management*, Vol.14, No 4, pp. 34-37.
56. Rittenberg, E., 2006. Internal Control: No small matter. *Internal Auditor*, Vol.63, Issue 5, pp. 47-51.
57. Sarens, G., 2009. Internal Auditing Research: Where are we going? Editorial, *International Journal of Auditing*, Vol. 13, Issue 1, pp. 1-7.
58. Schaub, M. and Highfield, M., 2003. On the information content of going concern opinions: the effects of SAS numbers 58 and 59. *Journal of Asset Management*, Vol.4 No.1, pp. 22–31.
59. Schneider, A. and Church, B., 2008. The effect of auditors' internal control opinions on loan decisions. *Journal of Accounting & Public Policy*, Vol. 27 No. 1, pp. 1-18.
60. Soltani, B., 2000. Some empirical evidence to support the relationship between audit reports and stock prices – The French case. *International Journal of Auditing*, Vol.4 No.3, pp. 269–291.
61. SOX, 2002. *The Sarbanes-Oxley Act of 2002*. United States House of Representatives. Public Law 107–204 [H.R. 3763]. Washington D.C.
62. Spencer Pickett K.H., 2003. *The Internal Auditing Handbook*, Wiley, UK
63. Swanson, D., 2007. Setting long-term goals for internal audit. *CMA Management*, Vol.81, Issue 4, pp. 19-21.
64. Taffler, R., Lu, J. and Kausar, A., 2004. In denial? Stock market underreaction to going-concern audit report disclosures. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 38, pp. 263–296.

65. Whitley, J., 2005. ECIIA Emphasizes Internal Audit Value. *Internal Auditor*, Vol. 62, Issue 2, pp. 17-18.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΚΟΜΒΟΙ

66. Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών. Available at: "<http://www.soel.gr>"

67. Deeptee A., Objectives of a system of internal controls. Available at: "<http://www.buzzle.com/articles/objectives-of-a-system-of-internal-control.html>"

68. The Committee of Sponsoring Organizations. Available at: "<http://www.coso.org>"

69. The Institute of Internal Auditors, What is Internal Auditing? Available at: "<http://www.theiia.org/theiia/about-the-profession/internal-audit-faqs/?i=1077>"

70. The International Federation of Accountants. Available at: "<http://www.ifac.org>"

71. Wikipedia The Free Encyclopedia, Internal Audit. Available at: "http://en.wikipedia.org/wiki/Internal_audit"